

RESEPTI_O

Kirkkohallituksen ulkoasiain osaston teologisten asiain tiedotuslehti 2/1999.

Toimitettu yhteistyössä Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ekumeniikan arkiston kanssa

- KATSUOKSIA KIRKKOJEN VALIJIIN SUHTEISIIN
- KOKOUS- JA MATKA-RAPORTTEJA
- AJANKOHTAISIA ESITELMÄJÄ JULKAISUJA
- PÄÄTOKSIA
- EKUMEENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA

1. KATSUOKSIA KIRKKOJEN VÄLISIIN SUHTEISIIN

John Vikström: The Lutheran Church and Ecumenism	3
Charta oecumenica. Suuntaviivat Euroopan kirkkojen yhteistyölle	13
Juhani Forsberg: Julistus vanhurskauttamisopista allekirjoitettuun	18
Hans-Olof Kvist: Huomioita Paavi Johannes Paavali II:n kiertokirjeestä <i>Fides et Ratio</i>	21

2. KOKOUS- JA MATKARAPORTTEJA

Pirjo Työrinöja: Skandinavian luterilaisten ja katolilaisten ekumeeninen kohtaaminen niemuvuoden kynnyksellä	24
Timo Frilander: Serve the Lord in Unity. Syndesmoksen XVI yleiskokous Uudessa Valamossa 18.-25.7.1999	29
Annika Sjöqvist Platzer: Nordisk-tyskt kyrkokonvent	34
Juanita Fagerholm-Urch: Kvinnor i solidaritet med kyrkor	36
Kika Hammar: Selostus matkalta, missä ei tapahtunut mitään teologisesti tärkeää?	38

3. AJANKOHTAISIA ESITELMIÄ JA JULKAISUJA

Maunu Simmäki: Kirkollisia yhteysiä yli rajojen	42
Chaplain Rupert Moreton: The Anglican presence in Finland	46

4. PÄÄTÖKSIÄ

Julkisen sanan neuvoston vapauttava päätös 16.06.1999	50
---	----

5. EKUMEENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Haettavana olevat stipendit	53
-----------------------------	----

?????????????????Reseptio+tilauslomake

RESEPTTO/Kirkon ulkoasiain osasto, teologiset asiat
osoite PL 185, 00161 Helsinki, p. 09-1802 287, fax 09-1802 230
yhteystieto: Helsingin yliopisto, p. 09-191 23025, fax 191 23033
toimitus: Dos Juhani Forsberg, TT Matti Kotiranta (toimitussihteeri),
TT Antti Räunio, TK Antti Saarela, taitto Seija Nieminen

Katsauksia kirkkojen välisiin suhteisiin

The Lutheran Church and Ecumenism

International Study Meeting "Saint Bridget and the Holy Year"
Rome, 12-13 November 1999

John Vikström

When St. Bridget came to Rome 650 years ago in order to celebrate the holy year, she came from the northern periphery of the Church at that time. In recent years increasing emphasis has been laid in our part of the world on the northern dimension of political, economic and cultural cooperation. Seen from a historical perspective this is nothing new. When Bridget appeared as a messenger of Christ before the Pope and the princes of the day in Europe, it was a reminder even then that both the political and the ecclesiastical life in this part of the world also had a northern dimension.

Bridget's person and her life's work were the clearest and most obvious manifestation of the northern dimension at the time. Even today St. Bridget is still a symbol that the Nordic countries constitute an integral part of the rest of Europe. It is therefore with joy and satisfaction that we in the north have received the news

that Bridget has been proclaimed one of the patron saints of Europe.

Both the agenda and the list of participants for this international study meeting are, in their way, an expression of the northern dimension I just mentioned. I hope, too, that what I have to say will also stress this dimension. The title of my paper is "The Lutheran Church and Ecumenism" and I shall approach it from a Nordic, in particular and Finnish and Swedish, perspective. In St. Bridget's day Finland formed part of the Swedish kingdom and continued to do so until 1809. Until that year we also had a common church, which means that even today we still view things from a common perspective.

When we were received in audience by Pope John Paul II in connection with the St. Bridget anniversary in 1991, he said to us "Perhaps you in the Nordic countries will find an ecumenical way for

ward.⁴ This instruction and encouragement we have not forgotten. Some weeks ago we met at a joint Lutheran and Roman Catholic conference to discuss our mutual relations in the Nordic countries, and then we reminded each other once more of this papal exhortation.

The ecumenical scene has changed in many ways during the past few decades even in the Nordic countries. Far into this century the ecumenical position has been strongly marked by the overwhelming dominance of the Lutheran national churches. With the exception of Sweden the Protestant free churches have constituted relatively small minorities and the Roman Catholic and Orthodox contributions have been marginal. Only in Finland has the Orthodox church been more strongly represented.

The immigration that has taken place in recent decades has contributed markedly to creating a new situation also from an ecumenical viewpoint. The membership of the Roman Catholic dioceses has increased considerably and especially Sweden has seen a large inflow of Christians belonging to different Orthodox churches.

The need for ecumenical cooperation has consequently grown in the Nordic countries. But ecumenical activity in northern Europe has also increased in the last few years quite independently of the wave of the immigration. Our involvement in the World Council of Churches, the European church conference and the denominational world unions together with our participation in bilateral and multilateral discussions at the world level have naturally meant a particularly valuable ecumenical exchange for us. The national Christian councils in our countries have increased their contacts and cooperation between churches in the north. A number

of bilateral discussions at the national level have worked in the same direction. In Finland we like to point especially to the fruitful dialogues that we have had with the Russian Orthodox church since 1970 and which have also left their stamp on the Orthodox-Lutheran dialogue at the global level.

When we speak of the northern dimension, we are of course talking geographically. In our Nordic geography the Baltic Sea with its numerous arms occupies a key position. In recent years we have begun to ask ourselves increasingly what responsibilities and what opportunities are afforded by the fact that all the main denominations of Christianity in our part of the world are represented along the shores of this sea. We have already experienced certain concrete examples of how this sea can also function as a uniting factor on the ecclesiastical level. Similar cooperation has come about between the churches, especially the Lutheran and Orthodox, that are linked by the Barents Sea far away in the north.

One of the most important ecumenical events in the Nordic countries in recent history was the Pope's visit in 1989. This historic event was of great significance for relations between the Lutheran Nordic countries and the Roman Catholic church. There were many who were impressed by the spiritual nature of the visit. We met a praying pope.

Among other major ecumenical events there was also the signing of *The Porvoo Declaration*, which created a close fellowship between the Nordic and Baltic Lutheran churches on the one hand and the Anglican churches in Britain and Ireland on the other. These churches note, for example, that they share the same apostolic belief, that they regard each other as churches belonging to the

one, holy, catholic and apostolic Church of Jesus Christ, that they recognise each other's ordinations and that they are ready to regard each other's baptised members as their own members.

The creation of *The Porvoo Communion* has been looked upon as one of the most important concrete ecumenical achievements of this century. It has already been seen that it can inspire similar steps in other countries and parts of the world. Corresponding agreements include *The Meissen Agreement* between the evangelical churches in Germany and the Church of England and *The Concordat of Agreement* between the Episcopal Church and the Evangelical Lutheran Church in America.

The most recent great ecumenical event that has made its impact on our national churches in the Nordic countries is, of course, the signing of *The Joint Declaration on the Doctrine of Justification* on 31 October this year in Augsburg. We believe and hope that this historical event will prove to be of decisive importance on the road to greater fellowship between the Roman Catholic church and the Lutheran churches throughout the world.

Lutheran identity and ecumenism

Wider and deeper ecumenical contacts mean not only closer familiarity with other churches and denominations. The meeting with others also means a meeting with oneself and therefore constitutes an incitement to greater self-knowledge at the same time. As in all human intercourse so also in the ecclesiastical field the rule that only the party with a clear identity can meet the other party with openness and confidence.

The increased ecumenical activity that we have seen in recent decades has consequently led to a situation where the question of Lutheran identity has acquired a new urgency within the Lutheran community worldwide, now increasingly frequently referred to as *The Lutheran Communion*. Our Nordic churches are no exception to this. The question of identity has taken on extra weight from the fact that during these years we have at the same time been confronted by Roman Catholicism, Orthodoxy, Anglicanism and Reformed Christianity. The contact with the Reformed churches has taken place in connection with *The Leuenberg Concord*, the agreement between the Lutheran, Reformed, United churches and some pre-Reformation Protestant churches in Europe. Our national churches in the Nordic countries have admittedly not signed this concord but we have taken an active part in the theological work that such an agreement requires.

The identity of an individual or a group always contains elements that indicate relations to others. This is true of every church and denomination. The question, then, is: What is the fundamental attitude to other churches that is contained in the Lutheran identity?

In what direction are we going when we in the Lutheran church try to be true to ourselves? Does a strengthening of our own identity mean only a way inwards, away from others? Or does the way inwards lead in the final analysis outwards, towards other Christians and other churches? Is it so - as some critics claim - that ecumenical involvement leads to a weakening and dilution of what is genuinely Lutheran? Or is it the other way round, that the preservation and strengthening of our Lutheran identity imply an

ecumenical basis? A corresponding attitude prevails in other churches, too.

Is there an ecumenical dimension to our Lutheran identity? If so, what are the elements of Lutheran identity that have special ecumenical relevance?

"A confessional movement within Christ's universal Church"

The entrance to the nave of Turku Cathedral - Finland's national shrine, the 700th anniversary of which we celebrate next year - is bordered by two murals. To the right is a painting of *Ansgar*, the archbishop of Hamburg-Bremen, who has been called the "apostle of the North" because of his missionary work in the 9th century. To the left, opposite *Ansgar*, is *Martin Luther*.

In the nave there are another couple of paintings that also reveal the heritage from Reformation and pre-Reformation times in a similar fashion. On the right is a picture of Bishop *Henry*, Finland's missionary bishop and patron saint, baptising people at the fountain of Kupittaa in Turku. On the left is *Mikael Agricola*, the reformer of Finland, handing the first Finnish translation of the bible to King *Gustav Vasa*.

These mural paintings illustrate the ecumenical attitude of the Lutheran reformation. Luther, as we know, had no plans to found a new church; he even forbade his followers to call themselves Lutherans. His only intention was to bring about a renewal of the church to which he belonged and to which he wanted to belong, with a conscious link to the apostolic heritage of the early Church that this church administered and lived by.

This fundamental view and desire dominates the whole of the Augsburg Confession, *Confessio Augustana*, that became the main expression of the self-understanding both of the Lutheran Reformation and of the Lutheran churches. One of the principal motives for this confession, which was presented to the Emperor in 1530, was to show that what was taught and preached was in agreement with the original common belief of the Christian Church.

In *Confessio Augustana* it says that "one holy Church is to continue for ever" (Art. VII). The idea that there could at the same time exist any other church was quite alien. The same article refers to St. Paul's words in his letter the Ephesians: "one faith, one baptism; one God and father of all..." (Eph. 4: 5-6).

In conformity with this fundamental view *Confessio Augustana* takes as its *point de départ* the Nicene Creed, in particular its teaching about the Trinity, where it is a question of what God has done and still does for us as Father, Son and Holy Spirit. The endeavour to relate to the heritage of the early Church is demonstrated not least by the fact that the reformers consciously hold fast to the principal confessions of the early Church, the apostolic, the Nicene and the Athanasian.

The American theologian and bishop *William Lazareth* has, in my opinion, given a telling description of the self-understanding and identity that is revealed here; he has characterised Lutheranism as "a confessional movement within Christ's universal Church". Emphasising the confessional aspect is not seen as a hindrance to ecumenical contacts and endeavours. On the contrary, we Lutherans believe that ecumenical endeavours must always take the confession of the church seriously. This leads

to an emphasis on the role and importance of the doctrinal dialogues in the ecumenical movement. In line with this the Lutheran churches have always given special support to the work done within the framework of *Faith and Order* in the World Council of Churches.

The Lutheran view of the Church and the unity of the Church

The fundamental view of a single Church, the self-evident effort to relate to the apostolic heritage of the early Church, is then one element in Lutheran self-understanding that holds special ecumenical relevance. A further element in Lutheran identity that is of ecumenical significance is the view of the Church and the unity of the Church and consequently of the prerequisites and constraints for ecumenical endeavours. This element is closely associated with the first one.

In Lutheranism the Church is understood primarily in terms of the Gospel and the sacraments. These are the truly constituent elements of the Church. The ministry in itself is constituent as servant and administrator of the Gospel and the sacraments.

According to *Confessio Augustana* the Church is "the assembly of saints in which the Gospel is taught purely and the sacraments administered rightly" (Art. VII). This brief definition gives the concept of the Church both stability and openness. The Church is limited to the community within which the Gospel is preached in accordance with the biblical message and where the sacraments are administered in agreement with their biblical institution.

On the other hand, the Church is not restricted to any one particular institution.

In his theological last will and testament in the book *Vom Abendmahl Christi*, Luther says that Christianity is not found just under the Pope but also among Turks, Persians, Tartars and throughout the world. This gathering of all Christians everywhere in the world constitutes the only bride of Christ, Christ's spiritual body, of which he is the head.

This is not just a question of an invisible fellowship. Christ's Church worldwide is visible since its members could not believe if they were not objects of the visible Church's activity, namely the preaching of the Gospel and the sacraments. This visibility takes on an especially strong emphasis in the Greek version of the creeds - both the Apostolic and the Nicene - where the church is referred to as *koinonia toon hagion*. Here we can detect an allusion to God's word and the sacraments.

According to this view of the Church there is only one holy, catholic and apostolic Church. Its unity is given, not created by human effort. It is one in Christ.

The conditions for the visible unity of the Church are an inevitable consequence of this solid and open view of the Church. In the words of *Confessio Augustana* "for the true unity of the Church it is enough to agree concerning the doctrine of the Gospel and the administration of the Sacraments. Nor is it necessary that human traditions, that is, rites or ceremonies, instituted by men, should be everywhere alike" (Art. VII).

This concept of the Church and its unity provide the aims and guiding principles for ecumenical dialogue and for ecumenical endeavours in general. Above all, it is a question of first trying to find this, the one Church of Christ, that extends all

over the whole world. It is matter of ascertaining where the outward prerequisites for the existence and life of this Church are to be found. Here interest is directed naturally towards the teaching of the Gospel and the administration of the sacraments.

Then we must go on to draw the consequences of what we have found, i.e. to put into practice through our actions the unity of what we have discovered. This occurs through a common form of worship and prayer, through common service in the world and by seeking structures that express, make visible and support the communion.

Of course, these ecumenical efforts also consist of going further together and seeking a deeper and richer understanding of the Gospel. From a Lutheran viewpoint this means, for example, critically examining the other conditions for full communion that may be set in connection with or in addition to the Gospel and the sacraments.

Those churches that take part in the ecumenical dialogue lay claim each and individually to representing the one, holy, catholic and apostolic Church of Christ. When we Lutherans observe this in itself obvious fact, we attach special attention to whether a church makes this claim in an exclusive way or not. A church that claims to represent Christ's Church can see itself either as the one true Church or as a part of it.

In the first case considerable difficulties ensue for the ecumenical efforts. In the second case, on the other hand, the churches can meet as equal partners and together study whether they can regard each other as parts of Christ's Church. The Leuenberg, Meissen and Porvoo agreements all clearly state that this is the

case. In the Meissen and Porvoo declarations the wording is identical: "We acknowledge one another's churches as being churches belonging to the One, Holy, Catholic and Apostolic Church of Jesus Christ and truly participating in the apostolic mission of the whole people of God."

A particular problem in this context is the doctrinal condemnations that the churches have made of each other's teachings in the course of history. As long as these condemnations continue to stand, a church cannot regard another as fully participant in Christ's Church. Consequently, it has been necessary to focus special attention on these condemnations. The discussions held in Germany between Roman Catholic, Lutheran and Reformed theologians in the years 1981-1985 are a supreme example of this. These discussions resulted in the report "*Lehrverurteilungen - kirchentrennend?*", which came to be an important preliminary for the Joint Declaration on Justification.

This view of the Church, its unity and the conditions for concrete efforts towards unity make it possible to pursue an ecumenical dialogue on different levels with different aims. We can, for example, be satisfied just to hold discussions aimed at getting to know and understanding each other and so strengthening our fellowship without trying to bring about any binding agreements. Our dialogue with the Russian Orthodox church is just such an example of this. However, we can go further, deepening the dialogue and aiming at unity in a certain question of belief or teaching, as was the case with the Joint Declaration on Justification, in the hope of establishing a greater outward and visible unity between the churches in question. We can also, as with the Porvoo declaration, go

even farther and set our immediate sights on a very close communion between churches overall.

Continuity and renewal

I have pointed out that the Lutheran identity encompasses two elements that are particularly relevant to ecumenism. One is the link with the early Church and its heritage of belief. The other is the view of the Church's very essence and what is necessary for the unity of the Church.

Using the distinction between what is necessary and what is not necessary for the unity of the Church as a basis, the Lutheran church has developed an ecumenical model that is described as "unity in reconciled diversity". At the general assemblies of the Lutheran World Federation in Dar-es-Salaam in 1978 and in Budapest in 1978 this model of unity was given special approval.

In her thesis *Ad veram unitatem* (1994), which contains an analysis of the first two stages in the dialogue between the Lutheran World Federation and the Roman Catholic church in the period 1967-84, Dr Pirjo Työrimoja has demonstrated that the Lutheran ecumenical strategy has in fact been based on the two elements of Lutheran identity that I have already mentioned. Pirjo Työrimoja notes that both in these discussions and in Lutheran identity the key question is that of the relationship between continuity and renewal. We are here confronted with the question that is of importance for every organisation and body, and one which has pursued the Christian Church from its earliest beginning.

According to Työrimoja the reformatory principle *ecclesia semper reformanda* is incorporated in Art. VII of the Confes-

sio Augustana, containing as it does the distinction between what is necessary and what is not necessary for the unity of the Church. However, the element of continuity in Lutheran identity is, in her assessment, an important factor for change. Without this dynamic factor the ecumenical model *unity in reconciled diversity* can only legitimise and consequently conserve existing differences in a way that puts a brake on the necessary change and realisation of the visible unity of the Church.

Stressing not only the legitimate diversity but also the continuity will undoubtedly strengthen the Lutheran churches' character of *communitas*. In this way the mutual fellowship between the Lutheran churches is reinforced, and at the same time their possibilities of increased joint and unified action in the ecumenical field strengthened. The significance of this became abundantly apparent in the work leading up to the declaration on justification.

The concept of salvation

The question of the continuity of the Church is concentrated, above all, to the question of being saved. The church's principal vocation is to proclaim, mediate and put into practice the salvation that God has bestowed upon mankind and our world through Jesus Christ. On this there exists no disagreement. The questions of what this salvation consists of, how it is to be mediated and received, on the other hand, has created disunity among Christians and in the worst cases led to mutual condemnations of the other's teaching.

Since salvation is of the essence both the individual and for the Church, it is understandable that both disunity and

unity on this matter have far-reaching consequences. We have bitter recollections of this from the time of the Reformation since the conflict actually concerned salvation in the sense of man's justification before God. The question of salvation also created great tension between the different branches of the 16th century Reformation movement. The Lutherans, for example, took the view that Calvinism regarded Christ, the Eucharist and predestination in a way that made man's justification uncertain and limited.

The question of man's justification as an expression of salvation has consequently become one of the key questions in the ecumenical dialogue. Most of the other matters in this dialogue have proved to be more or less directly related to this main question. As long as this question remained unresolved, it was difficult to go on but now that we can discern a solution in this respect, it opens up very exciting perspectives for the future.

For the Lutheran churches the question of justification is particularly important for ecumenism since justification occupies such an exceptionally key position in Lutheran identity. The teaching on justification is, in Lutheran eyes, the clause, the article of faith, on which the church stands or falls, *articulus stantis et cadentis ecclesiae*. This view is clearly expressed in Confessio Augustana in that what is stated there about justification is seen as an immediate consequence of the teaching about the Trinity and Christology.

In the light of this it is understandable that we Lutherans are pleased about the way in which the question of justification has been on the agenda in the theological discussions between the different churches in recent decades. When I

look at this question from the perspective of my own church, I note that it has attracted attention in all the major dialogues that our church has been involved in recent time.

In the dialogue with the Russian Orthodox church this question took pride of place in the discussions held in Kiev in 1977. Here the two ways in which salvation is open to interpretation were set face to face. Behind the theme "Salvation as justification and deification" lay the fact that we Lutherans interpret salvation in the first place as justification while the Orthodox interpret it as deification.

On this point we Lutherans have experienced an ecumenical problem. The strong emphasis on justification as righteousness imputed - what is termed forensic justification - has created problems in most directions, both to Orthodoxy and Roman Catholicism and for Protestant Christians who strongly emphasise the link between justification and sanctification. When we Lutherans have wanted to stress that man is saved by faith alone, *sola fide*, and not by reason of his own achievements, other churches have got the impression that we have lost the organic connection between justification and the new life.

This problem has admittedly been one of our own doing, through a one-sided forensic interpretation of the original Lutheran concept, the reason for this one-sidedness lies primarily in the post-Reformation development of the teaching on justification. But often it has been a question of innate prejudice on the part of those with whom we have been engaged in discussion.

In the course of the discussions in Kiev mentioned earlier we took an important step forwards along the ecumenical path.

Prof. Tuomo Mannermaa proved in his lecture how a sharp distinction between declaring someone righteous and actually making him righteous does not accord with Luther's intentions. Luther often spoke of a real union between Christ and the believer. Christ is present in the faithful with all his gifts and consequently mediates to the believer divine life where there is no sin, no death and no damnation. Christ's work and Christ's person must not therefore be separated. Christ himself is present, not only in his gifts - *in ipsa fide Christus adest*, as Luther himself put it.

In Kiev justification and deification thus appeared as two legitimate ways of expressing the fact of salvation - as a "reconciled diversity", in other words. Consequently, the representatives of our two churches were able to say "According to the understanding of the Church justification is pardon and remission of sins received by the Christian through Baptism (1. Cor. 6: 11) in a living active faith 'which worketh by love' (Gal. 5: 6), i.e. saving faith united with repentance, he takes a new road leading to deification..."

The same problems surrounding the relationship between forensic and effective justification have been given prominence in the *Joint Declaration on Justification*. In the declaration it is said that a consensus between Lutherans and Catholics has been reached on the basic truths of the teaching of justification and that the remaining differences on the form of language, theological formulations and emphases can be permitted. Here, too, then, we have a reconciled diversity.

From the Lutheran viewpoint it is naturally of key importance that it is clearly stated that man is entirely dependent on God's saving grace for his salvation. Alone he is quite unable to turn to God

and earn his justification. He cannot win eternal salvation by his own efforts (19).

The other important point in this declaration is the bridging of the old controversy between the concept of justification as the forgiveness of sins and as effective justification. These are now seen as two aspects of God's gracious actions that are inseparable: "When persons come by faith to share in Christ, God no longer imputes to them their sin and through the Holy Spirit effects in them active love. These two aspects of God's gracious action are not to be separated, for persons are by faith united with Christ, who in his person is our righteousness (1 Cor. 1: 30): both the forgiveness of sin and the saving presence of God himself" (22).

The third important part of the declaration which from the Lutheran standpoint has particular ecumenical relevance is the role accorded to the teaching about justification in other parts of Christian belief. It says here that this teaching is "more than just one part of Christian doctrine. It stands in an essential relation to all truths of faith, which are to be seen as internally related to each other. It is an indispensable criterion which constantly serves to orient all the teaching and practices of our churches to Christ" (18).

In relation both to the Reformed (Leuenberg Concord) and to the Anglicans (the Porvoo and Meissen Declarations and the Concordat of Agreement in the USA) the question of justification has been given a solution with similar emphasis on the forensic and the effective aspect.

The way forward

Against the background of the controversies and condemnations of the Reformation we can thus note that at the end of this century and this millennium we have been able to take steps that, it would seem, will prove to be of decisive significance for the realisation of the unity of the Church. Now we must go forward by undertaking a serious and thorough reception of what we have agreed on and by confronting the questions that still remain unresolved. What is said in the conclusion to the joint declaration on justification has enormous ecumenical import and relevance:

"Our consensus in basic truths of the doctrine of justification must come to influence the life and teachings of our churches. Here it must prove itself. In this respect, there are still questions of varying importance which need further clarification. These include, among other topics, the relationship between the

Word of God and church doctrine, as well as ecclesiology, authority in the church, ministry, the sacraments, and the relation between justification and social ethics. We are convinced that the consensus we have reached offers a solid basis for this clarification..."

We give thanks to the Lord for this decisive step forward on the way to overcoming the division of the Church. We ask the Holy Spirit to lead us further toward that visible unity which is Christ's will."

On this common journey forward we may join together in St Bridget's prayer: "Lord, show me the way and make me ready to follow it. It is dangerous to delay yet perilous to go forward."

Charta oecumenica

Suuntaviivat Euroopan kirkkojen yhteistyölle

Geneve/St.Gallen heinäkuussa 1999

Johdanto

"Kunnia Isälle, ja Pojalle, ja Pyhälle Hengelle"

Kiitämme Jumalaamme, Kolmiyhteistä, jonka Pyhä Henki opastaa askeleemme kohti yhää syvempää yhteyttä. Kuuntelemalla yhdessä Jumalan sanaa Pyhässä Raamatussa, tunnustamalla yhteisen uskomme jumalanpalveluksessa ja etsimällä yhdessä Jumalan totuutta me todistamme rakkaudesta ja toivosta, joka kuuluu kaikille ihmisiille. Tämän tietäen me pyrimme Jeesuksen Kristuksen kirkon selkeämpään ja tiydempään ykseyteen tässä maailmassa. Olemme tietoisia siitä, että vain oman sisäisen käänitymksemme kautta me voimme saavuttaa sen ykseyden, jota Jumala on toteuttamassa keskellä kaikkia eroavaisuuksia uskomme muotoilemisessa ja ilmaisemisessa.

Tiedämme, että häpeällinen hajaannuksemme vahingoittaa todistuksemme uskottavuutta. Tämä merkitsee myös sitä, että tunnustamme vastuumme kirkon ja kaantumisista ja yritymme halventaa niitä varjoja, jotka pimentävät Jeesuksen Kris-

tuksen kirkon kasvot ja aiheuttavat väärinymärtämistä ja ovat loukkaukseksi maailmassa. Sovitukselle ja ekumenialle ei ole vaihtoehtoa.

Euroopan kirkkojen konferenssin jäsenkirkkoina ja Euroopan katolisina piispainkonferensseina me sen vuoksi sitoudumme Baselissa vuonna 1989 ja Grazissa vuonna 1997 pidettyjen kahden Euroopan ekumeenisen yleiskokouksen sanoimien hengessä säilyttämään ja jatkamaan sen ekumeenisen yhteyden kehittämistä, joka keskuudessamme on päässyt kasvuun.

I. Jumala itse kutsuu meitä ykseyteen

"...että he kaikki olisivat yhtä, niin kuin sindä, Isä, olet minussa ja minä sinussa. Niin tulee heidänkin olla meidän kanssamme, joita maailma uskoisi sinun lähettäneen minut." (Joh. 17:21)

1. Meidät on kutsuttu seuraamaan Kristusta ykseyteen uskossa, rakkauteen Ju-

maala ja lähimmaisiämme kohtaan ja toivon täydellisyyden saavuttamiseksi Jumalassa. Jeesuksen Kristuksen evankeliumi on meille kristityille kaikkien ekumeenisten pyrkimystemme sydän ja sieku. Me tunnustamme ja vahvistamme yhdessä Nikean uskontunnustuksen (vuodelta 381).

Me sitoudumme

- kuuluttamaan Kristuksen pelastustekojen, erityisesti hänen kuolemansa ja ylösnousemisensa salaisuutta ja todistamaan niistä toivona kaikille ihmislle ja koko maailmalle,
- Jumalan sanaa yhdessä kuunellen, evankeliumia palvellessa ja toistemme puolesta ja toistemme kanssa rukoilemalla tekevä Pyhän Hengen voimassa näkyväksi ykseyden, joka perustuu yhteen uskoon ja yhteen kasteeseen ja joka saa ilmauksensa jumalanpalveluksessa ja elämän ja kamisessa Kristuksessa.

II. Tiellä näkyvään yhteyteen euroopan kirkkojen kesken

"Kaikki tuntevat teidät minun opetuslapsiensi, jos te rakastatte toisianne." (Joh. 13:35)

Toistemme kohtaaminen

2. Ekumenian lähtökohta kristityille Euroopassa on sydämen uudistumisessa ja valmiudessa katumukseen ja parannukseen. Kristillisten kirkkojen historia on ollut täynnä jakautumisia, vihollisuksia ja jopa aseellisia selkkauksia. Jeesuksen Kristuksen yhden kirkon ykseys on särkynt seka erimielisyysista uskonkysymyksistä että myös ihmilliseen heikkouteen ja syntiin. Nämä jakautumiset ovat

lisaksi levinneet koko maailmaan. Ekuumeeninen liike on talla vuosisadalla kuitenkin vähentänyt sitä uskottavuuden pautetta, minkä tämä on aiheuttanut kristilliselle todistukselle, ja avannut tietä sovintoon kristityjen kesken.

Me sitoudumme

- arvioimaan näyrästi uudelleen kirkkojemme syyllisyyden historian evankeliumin ja Jumalan rakkauden hengessä ja pyytämään toisiltamme anteeksi,
- tuomitsemaan omahyväisyyden ja häävittämään ennakkoluulot,
- tunnustamaan erilaisten kristillisten perinteiden hengelliset rikkaudet, oppimaan toisiltamme ja ottamaan siten vastaan nämä lahat,
- etsimään mahdollisuksia kohdata toisiamme, olemaan läsnä toisillemme ja työskentelemään yhdessä kaikin mahdollisin tavoin,
- edistämään ekumeenista oppimista kristillisessä kasvatuksessa, teologisessa koulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa.

Yhteinen rukous on ekumenian sydän

3. Ekumeeninen liike elää siitä, että kuumemme Jumalan sanaa ja ammame Pyhän Hengen tehdä työtä meissä ja meidän kauttamme. Talla hetkellä on vireilla monia ja monenlaisia yrityksiä saavuttaa näin vastaanottamallamme armon voimalla rukouksessa ja jumalanpalveluksessa se ykseys, jota Jesus Kristus tahtoo kirkolleen. Kristityjen yhteinen rukous on siten ekumenian sydän. Monet yhteiset liturgiset rukoukset ja virret ja monet ja erilaiset uudet kokemukset hengellisestä yhteydestä ovat merkkeinä ekumeenisesta spiritualiteetistamme.

Me sitoudumme

- rukoilemaan toistemme puolesta ja toistemme kanssa, sillä Jeesuksen Kristuksen kirkon ykseys on viime kädessä Jumalan lahja,
- pitämään säännöllisesti ekumeenisia jumalanpalveluksia ja edistämään rukoushetkiä ja rukouspalveluksia kristityjen yhteiden puolesta,
- tutustumaaan yhteistä ekumeenista spiritualiteettia etsiessämme toistemme jumalanpalvelukseen ja muilin spiritualiteetin muotoihin ja arvostamaan niitä.

Yhteinen uskontodistus

4. Kun maallistuminen lisääntyy ja kristilliseen uskoon sitoutuminen vähenee Euroopassa, me päättämme vahvistaa toisiamme yhteisessä kristillisessä uskontodistuksessa, yhteisessä evankelioimisessa sekä lähetysessä Euroopassa. Sen edistämiseksi on välttämätöntä rakentaa luottamusta ja yksimielisyyttä kirkkojen kesken, jotta välittäisimme vahingollisen kilpailun ja uusien jakaantumisten vaaran. Tässä on tärkeää tehdä ero kirkkoyhteisöjen ja lahkoiden välillä.

Me sitoudumme

- keskustelemaan toisten kirkkojen kanssa lähetystyöstämme ja evankelioimistoiminnastamme,
- olemaan taivuttelematta ihmisiä vaihtamaan kirkon jäsenyyttä ja käyttämättä koskaan fyysisä voimaa, moraalista pakottamista, psykologista painostusta tai aineellisia houkuttimia saadaksemme ihmisiä käyntymään,
- tukemaan kirkkojen parannuksentekoja ja edistämään niiden mahdollisuksia avoimiin kontaktteihin keskenään.

Dialogille ei ole vaihtoehtoa

5. Se yhteenkuuluu Kristuksessa, joka jo koemme, on perustavan tärkeää käsittellessämme toisistaan poikkeavia teologisia ja eettisiä näkemyksiämme. Syynä kirkkojen jakaantumisini ovat paljolti olleet eroavuudet uskonkäsiteksissä, opetuksessa ja moraalikysymyksissä. Ekumeenisen yhteytemme vahvistamiseksi meidän täytyy jatkaa pyrkimyksiä konsensuksen saavuttamiseksi uskonkäsiteissä, sillä kirkkojen välinen yhteys voi perustua teologisesti vain yksimielisyteen uskomme perustavista totuksista. Dialogia on sen vuoksi tunnollisesti ja intensiivisesti käytävä kirkon elämän eri tasolla.

Me sitoudumme

- viljelemään ja syventämään dialogin kulttuuria kirkkoissa ja kirkkojen kesken,
- varmistamaan, että kirkkojemme kesken käytyjen teologisten keskustelujen tulokset otetaan vastaan kirkollisen elämän kaikilla tasolla ja että niistä tehdään myös johtopäätökset,
- jatkamaan yhdessä dialogiamme silloin, kun olemme eri mieltä, erityisesti kun on kysymys eettisistä näkemyksistä, jotka uhkaavat särkeä ekumeenisen yhteyden.

III Ekumeeninen yhteys Euroopan palveluksessa

"Autuaita rauhantekijät: he saavat Jumalan lapsen nimen." (Matt. 5:9)

6. Me tahdomme toimia yhdessä kaikissa niissä asioissa, joissa syvät vakaumuserot eivät pakota meitä toimimaan erilaan - aina siihen asti kunnes olemme saavuttaneet päämäärämme, täyden kirkollisen yhteyden. Tämän periaatteen tulee pääte kirkkojen elämän kaikilla tasolla Euroopassa.

Me sitoudumme

- vahvistamaan yhteistyötä Euroopan kirkkojen konferenssin (CEC/EKK) ja Euroopan püspainkonferenssien neuvoston (CCEE) kesken,
- pitämään Euroopan ekumeenisia yleiskokouksia,
- selkeyttämään, missä periaatelausumissa paikallisen, alueellisen, kansallisen ja kansainvälisen tason kahdenkeskisissä ja monenkeskisissä keskusteluissa yksimielisyys on välttämätöntä ja missä kysymyksissä erimielisyyden ei tarvitse johdta jakautumiseen vaan on molemminkin puolisesti suvaitavissa,
- auttamaan kirkkojen välisten konfliktien ratkaisemisessa ja rakentamaan rauhaa,
- puolustamaan vähemmistöjen oikeuksia ja auttamalla väärinkäisysten ja enakkoluulojen vähtämäisessä,
- varmistamaan, että kaikilla kirkolla Euroopan jokaisessa maassa on mahdollisuus julkiseen toimintaan.

Euroopan sielu

7. Kirkot kannattavat Euroopan yhteyttä. Ekumenia merkitsee Euroopalle sitä, että Euroopan yhdentymisprosessia ei rajoiteta poliittikkaan ja talouteen. Sen vuoksi me pyrimme yhteisen uskomme perustuksella varjelemaan 'Euroopan siehua' puolustamalla sellaisia arvoja kuin oikeudenmukaisuus, vapaus, suvaitsevainen, osallistuminen ja solidaarisuus ja auttamalla näitä arvoja hedelmöittämään tähän maanosan ihmisten yhteiselämää.

Me sitoudumme

- edistämään Euroopan yhteyttä kaikessa sen kulttuurisessa, etnisessä ja uskonnollisessa moninaisuudessa,

- edustamaan mahdollisimman yhtenäisenä kirkkojen näkemyksiä Euroopan instituutioissa,
- suojelemaan perusarvoja hallitusten harjoittamia oikeudenloukkauksia vastaan,
- tunnustamaan ja vahvistamaan koko ihmiskuntaa koskevan vastuumme Euroopassa, erityisesti köyhistä ns. 'kolmannen maailman' maissa,
- edistämään rauhan ilmapiiriä, joka suojuu väkivallattomia menetelmiä konflikteihin ratkaisussa.

Kansojen ja kulttuurien sovinto, luomakunnan varjeleminen

8. Euroopan kirkkoina me tunnustamme erityisesti vastuumme sovinnosta kansojen ja kulttuurien kesken. Vakaumuksemme on, että alueellisten, kansallisten, kulttuuristen ja uskonnollisten perinteistemme erilaisuus on Euroopalle suuri rikkaus. Yhteisenä pyrkimyksenämme on arvioida ja ratkaista poliittisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä evankeliumin hengessä.

Me sitoudumme

- kunnioittamaan ihmistä ja jokaisen ihmisen arvoa Jumalan kuvaksi luotuna ja kaikkien ihmisten tasa-arvoa, suojelemaan ja puolustamaan ihmisoikeuksia ja nousemaan epäoikeudenmukaisuutta vastaan,
- edistämään demokraattisia toimintataopoja Euroopassa ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta kaikkien kansojen kesken,
- tuomitsemaan kaikenlaiset nationalistiset väärinkäytökset kuten ihmisten suljemisen yhteiskunnan ulkopuolelle ja syssämisestä marginaaliin, mitä tapahtuu silloin kun rakkaus omansa isänmaahan johtaa muiden ihmisten ja kansallisten vähemmistöjen sortoon,

- edistämään avoimuutta yhä kasvavaa ulkomaalaisten, turvapaikan hakijoiden ja pakolaisten joukkoon kohtaan ja antamaan kodittomille suojaapian ja kodin Euroopassa,
- puolustamaan oikeuksia, jotka kuuluvat jokaiselle ihmissele erottuksetta tai ketään syrjimättä, vahvistamalla erityisesti naisten asemaa ja tasa-arvoa kaikilla elämänalueilla ja huolehtimalla lasten ja perheiden hyvinvoinnista,
- vastustamaan kaikenlaista väkivaltaa ihmisiä, erityisesti naisia ja lapsia kohtaan,
- suojelemaan ympäristöä kaikkia luojuita, erityisesti myös tulevia sukupolvia varten.

Suhdeiden hoitaminen muihin uskontoihin

9. Meillä on erityinen yhteenkuuluvuuden tunne Israelin kansan, Jumalan kaikiksi ajoaksi valitun kansan, liiton ja lupauksen kansan kanssa, jonka keskuudesta Jesus Kristus on noussut. Me rukoilemme yhdessä juutalaisten veljiemme ja sisariemme kanssa Abrahamin, Iisakin ja Jaakobin Jumalaa. Me valitamme kaikkia vihanpurkuksia, vainoa ja ennakkoluulon ilmauksia, jotka ovat suuntautuneet juutalaisiin, ja pyydämme Jumalalta anteeksiantamusta ja sovitusta. Me tuemme monia ja erilaisin tavoin toteutettuja yhteistoiminnan muotoja kristittyjen ja juutalaisten kesken. Muslimeja ja muiden uskontojen kannattajia haluamme kohdata kunnioituksen ja arvostuksen hengessä ja pyrimme ymmärtämään toinen toisiamme.

Me sitoudumme

- tunnustamaan kaikille ihmisseille kuuluvan omantunnon ja uskonnontavauksen ja suojelemaan sitä,
- tunnustamaan jokaisen ihmisen oikeuden etsiä totuutta ja todistaa tästä totuudesta oman omantuntonsa mukaisesti,
- panemaan alulle, pitämään yllä ja tukeemaan kohtaamisia, keskustelua ja ajatuksen vaihtoa sellaisten yhteisöjen kanssa, jotka edustavat toisia uskonnollisia käsitteitä ja maailmankatsomuksia.

"Toivon Jumala täyttäköön ilolla ja rauhalla meidät, jotka uskomme, niin että meillä Pyhän Hengen voimasta olisi runsas toivo." (Room. 15:13)

Julistus vanhurskauttamisopista allekirjoitettiin

Juhani Forsberg

Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista Luterilaisen maailmanliiton ja roomalaiskatolisen kirkon kanssa allekirjoitettiin Augsburgissa uskonpuhdistuksen päivänä 31.10. 1999. Juhla huipentui sunnuntain tapahtumiin, joita olivat aamujuhlanpalvelus Augsburgin Tuomiokirkossa ja sitä seurannut kulkue kaupungin keskustan halki luterilaiseen Pyhän Annan kirkkoon, jossa vietettiin varsinaisen juhlajumalanpalvelus allekirjoituksineen. Jo edellinen päivä oli ollut täynnä ohjelmaa, ennen muuta Augsburgin kaupungin raathiuoneen Kultaisessa salissa järjestetty juhlallinen vastaanotto, jossa pidettiin merkittäviä puheita. Nämä puheet ansaitsevat huolellisemman esittelyn ja erittelyn kuin tässä on mahdollista tehdä. Esitan seuraavassa vain muutamia näkökohtia ja ehkä vähän kokouksen tunnelmaakin, sikäli kuin se kirjoittamalla on mahdollista.

Lauantai 30.10. oli siis ennen muuta Augsburgin kaupungin juhlapäivä. Päivän mahtuis kyllä muutakin ohjelmaa, viettävällä eri seurakuntiin sekä illalla eku-

meeninen vesper katolisessa Pyhään Ulrichin ja Afran basilikassa.

Raathiuoneen Kultaisessa salissa pidetyssä tilaisuudessa Augsburgin ylipormestari Peter Menacher toivotti vieraat tervetulleeksi kuvaamalla Augsburgia kauunkinna, jossa roomalaiskatolilaiset ja luterilaiset ovat kohdanneet toisensa enemmän tai vähemmän toleranteissa tai militanteissa merkeissä. Varhaisimmaksi lahtokohdakseen hän otti kuitenkin jo Augsburgin piispaan Pyhän Ulrichin votton unkarilaista Lechfeldin taistelussa vuonna 955. Vanhurskauttamusjulistuksen kannalta merkittävämpiä vuosia olivat kardinaali Cajetanus ja augustinalaismunkki Lutherin kohtaaminen 1518, Augsburgin tunnustuksen lukeminen ja luovuttaminen keisarille 1530, Augsburgin uskonrauha 1555 ("cuius regio, eius religio"), Kustaa Adolfin sotajoukkoinen suorittama valloitus 1632 ja Westfalenin rauha 1648. Westfalenin rauhan seurauksena kaupunkiin saatuiin aikanaan pariteettiperiaate, joka ainakin jollakin tavalla mahdollisti molempien tunnustus-

kuntien hauraan rinnakkaiselon. Ylipormestari jatkoi nykypäiviin saakka mainiten mm. vuodelta 1830 karismaattisen ja suvaitsevaising evankelisen uudistajan pastori Bomhardin, jolle piispa Riegg oli lausunut, että kiistoissa ei ole mitään mieltä eikä hyötyä, "sillä edessämme on yhteinen vihollinen jota vastaan meidän on yhdessä taisteltava". Kysymyksessä oli sivistyneistön ja työläisten vieraantuminen kirkosta. Vuonna 1987 paavin vierailun yhteydessä piispa Kruse oli lausunut Ulrichin ja Afran basilikassa: "Uskonpuhdistuksesta johtunut kirkon jakaantuminen ei ole ulottunut yhteiseen pääjuureemme", ja paavi Johannes Paavali II oli puolestaan kysynyt Augsburgin tuomiokirkossa: "Miksi käydä eri teitä siellä, missä jo nyt voimme kulkea yhdessä?"

Ylipormestari kuvasi siis kaupunkiaan paikkana, jonka historia on täynnä esimerkkejä kamppailusta suvaitseisuuden puolesta. Hänen puheessaan kuulsi tahto saada vanhurskauttamisjulistuksen allekirjoitusjuhlakin liitetyksi tähän kauunkin historiaan.

Raathiuoneen tilaisuudessa pidettiin myös painavia teologisia puheenvuoroja, joista merkittävimmät epäilemättä olivat Saksan katolisen piispainkonferenssin puheenjohtajan, piispa Karl Lehmannin ja luterilaisen professorin, LML:n teologisen tutkimusosaston puheenjohtajan Joachim Trackin lyhytesitelmät. Molemmissa luonnehdittiin julistuksen merkitystä ja arvioitiin sen tarjoamia lahtokohitia dialogin jatkumiselle. Augsburgin juhlasta tullaan julkaisemaan kirja, jossa siellä pidetyt puheet ja esitelmat julkaistaan. Ne ansaitsevat ilmestytyään perusteellisemman tarkastelun.

Varsinaisen allekirjoitusjuhla alkoi sunnuntaina 31.10. Augsburgin tuomiokirkossa pidetyllä katumus- ja kiitosjuma-

lanpalveluksella (statio). Jumalanpalveluksen jälkeen osanottajat siirtivät kulkueena vanhan kaupungin halki luterilaiseen Pyhän Annan kirkkoon. Matkallaan kulkue lauloi virsiä ja hengellisiä lauluja. Koko matkan varrelle oli sijoitettu kovaänisiä, joista laulua johdetiin. Laulujen välissä vahvistimista kuului rukouksia.

Pyhän Annan kirkko on penempi kuin tuomiokirkko, mutta siibenkin mahtui täteen ahdettuna ehkä tuhatkunta ihmistä. Allekirjoitusjumalanpalvelus oli vaikuttavimpia, joissa olen koskaan ollut läsnä. Jumalanpalveluksessa ei vietetty ehtoollista, koska Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista ei vielä tehnyt sitä mahdolliseksi. Tässä olikin ainoa kohta, johon kadun varrelle kerääntyneen yleisön julkosta osoitettiin protesteja. Meille jaettiin mm. roomalaiskatolisen "Me olemme kirkko"-liikkeen lentolehtisiä, joissa oli siteerattu vuosien varrelta johtavien katolisten teologien lausumia ehtoollisyhteyden puolesta ja vaadittiin sen toteuttamista välittömästi.

Pyhän Annan kirkon jumalanpalvelus koostui virsistä ja muusta kirkkomusiikista, raamtuuluvusta, rukoukista ja saarnoista. Erityisen vaikuttava osa jumalanpalveluksessa oli pyhän kasteen muistaminen ja apostolisen uskontunnustuksen lukeminen yhteen ääneen. Varsinaisessa allekirjoitusjakossa luettiin ensiksi keskeisiä kohtia julistuksesta, ja sitä seurasivat julistuksen allekirjoittamat. Kun julistuksen ensimmäisissä allekirjoittivat kardinaali Edward Idriss Cassidy ja presidentti Christian Krause, kirkkokansa oli vielä juhlallisen hiljaista. Mutta kun seuraavat allekirjoittajat piispa Walter Kasper ja pääsihteeri Ishmael Noko olivat tehneet työnsä ja sen jälkeen syleilivät toisiaan, alkoi kättentapetus, joka jatkui koko sen ajan kun Luterilaisen maailmanliiton varapresidentit allekirjoittivat julistuksen. Sen pahun alle jää allekirjo-

tusaktin ajaksi tarkoitettu kuoron laulukin. En muuten muista koskaan aikaisemmin kuulleetni tällaisissa virallisissa jumalanpalveluksissa niin mahtavaa virrenveisuuta kuin tässä.

Virallinen osa allekirjoitusjuhlaa päätyi jumalanpalveluksen jälkeen vietettyyn juhlapäivään. Herkullisen aterian äärella näkyi oennellisia ilmeitä ja iloinen puheenvuorina tyytti Pyhan Annan kirkon seurakuntatilat. Monet vuosikymmenien ajan ekumeenisessä työssä ahkerointeet ja sitkeästi sen tuloksia toivoneet kohtasivat toisensa tilanteessa, jossa jo oli päästy vaivamaön hedelmille.

Augsburgin allekirjoitusjuhlassa ei kuitenkaan itsetyytyväisänä jäätty laakereille lepämään. Pikemminkin siellä pidettiin julistusta avauksena, josta uusi työskentely voi alkaa. Tätä korostettiinkin juhlan useissa puheenvuoroissa. Erityisen selvästi sitä korosti eri yhteyskissä piispaa Eero Huovinen. Hänet oli kutsuttu lauantaina illäksi puhumaan Augsburgin Pyhän

Jaakobin kirkon seurakuntaan, jonka pastoriina toimii tri Wolfgang Schlichting, yksi julistuksen luterilaisista arvostelijoista. Tilaisuus alkoi hartaudella kirkossa, jossa veisattiin useita uskonpuhdistuksen perusviristä ja kuultiin piispaa Huovisen puhe. Hartauden jälkeen keskusteltiin seurakuntasalissa Huovisen alustuksen poljalta, ja hänen ansiotaan oli se, että tilaisuus sujui asiallisessa ja ystävällisessä hengessä eikä se koskaan liukunut aikateemisen arrogantin inttelyn suuntaan.

Augsburgin juhla oli kokemuksena ainutlaatuinen. Toivoa sopii, että se jaat kristikkunan historiaan ekumeenisesti rakennavana tapahtumana, joka luo hyvän pohjan jatkotyöskentelylle. Julistukseen kohdistettu kritiikki ei varmaankaan pääty tähän, mutta sen ei tarvitse olla hedelmällisen jatkotyöskentelyn este.

Yhteinen julistus vanhurskattamisopista, suhen liittyvät julkilausuma (Statement) ja liite (Annex) ovat luettavissa KUO:n kotisivulla <http://www.evl.fi/kkh/kuo/>.

Huomioita Paavi Johannes Paavali II:n kiertokirjeestä *Fides et Ratio*

Hans-Olof Kvist

Ensyklika, joka on allekirjoitettu syyskuun neljäntenätoista päivänä 1998 ja joka omalla osaltaan juhlistaa nykyisen paavin paiviuden kahtakymmentä vuotta, liittyy elimellisesti paavin aikaisemmin julkaisemaan *Veritatis splendor*-kiertokirjeeseen. Kun viime maaliskuussa keskittyy katolisen kirkon moraalipetuksen *Ratio et Fides* (=RF) nimensä mukaisesti keskittyy järjen ja uskon, ts. filosofian ja teologian suhteeseen. Paavi näet on sitä mieltä, että katolisella kirkon opetusviralla ja hänen itseään tässä asiassa on tärkeää sanottavaa, johon erityisesti filosofien olisi syytä kallistaa korvansa.

Harvoin saa lukea niin auktoritaatiivista kirkollista asiakirjaa, joka yhtä voimallisesti kuin käsitlettävä asiakirja ilmentää ja henkii suopeata asemetta filosofianharjoittamista kohtaan. Tosin kyse ei ole mistä tahansa filosofiasta, vaan tietynnyppisestä antiikin perinteeseen liittyvästä viisausopista, joka on sopusoimussa kristillisen uskon esittämistavan kanssa. Asiakirja ei hätkäänyt nykyisen filosofian eri virtausten uutuuksia koskeville kan-

nanotoilla, vaan on asiantunteva ilmaus katolisen kirkon järjen ja uskonuhdetta koskevasta perinteisestä periaatteellisesta käsittämisestä. Tarkoituksena on opettaa kaikille ihmisiille, miten heidän olisi ajateltava järjestä ja uskosta, jotta he sen mukaisesti löytäisivät mielekkyyttä elämäänsä ja voisivat elää kolmijritteisen Jumalan heitä koskevan suunnitelman mukaisesti.

Paavi ylistää 1800-luvulla eläneen edeltäjänsä paavi Leo XIII:n ensyklikan *Aeterni Patris* (1879) tapaan Tuomas Akvinolaisen (1224-1274) pysyvää "uututta" järjen ja uskonsuhteiden käsittämisesä. Kiertokirjeen kohdat 43 ja 44 ovat varta vasten omistetut Akvinolaisen perustaville opetuksille. Tuomaan ansioksi on paavin mukaan luettava, että hän Aristoteleen filosofian uudelleen löytämisen aikaan osoitti järjen ja uskon väillä valitsevan harmonian. Järjen valo ja usko valo ovat molemmat Jumalasta lähtöisin ja tästä johtuen ne eivät voi olla keskenään ristiriidassa. Tuomaan tunnettu lausuma (STh I, 1, 8 ad 2) ettei armo edellyttää

luontoa ja tekee sen täydelliseksi on oikean järjen ja uskon suhteen käsittämisen malli. Usko vapauttaa järjen raihnaisuuden ja synnin totelemattomuuden rajallisuudesta, jolloin järki saa sille tarpeellisen voiman kohottautua kolmiyhteen Jumalan salaisuuden tuntemiseen. "Doctor Angelicus" ei missään vaiheessa unohtanut yliuononollisen uskon luonteen järjenmukaista arvoa. Usko on tietynlainen "Denkubung".

Tuomaan suuria oivalluksia on, että Pyhällä Hengellä on keskeinen osuus ihmisen tiedon kypsymisessä viisaudeksi. Tuomas priorisoi viisautta, joka on Pyhän Hengen lahja ja joka johtaa jumalallisten todellisuksien tuntemiseen (StH I, 1, 6, 3). Tuomaan teologia mahdollistaa läheisessä suhteessa uskoon ja Jumalan tuntemiseen olevan viisauden omalaatuisuuden ymmärtämisen. Viisaus saa tietoa luonnonllisen sukulaisuuden ("Konaturalität") perusteella, se edellyttää uskoa ja muodostaa lopulta oikean arvostelman uskon totuudesta käsiksi. Viisaus tulee ylhältä ja on näin ollen erotettava uskosta. "Silla usko hyväksyy jumalaisen totuuden sellaisena kuin se on; viisauden laajan omalaatuisuutena on sitä vastoin jumalaisen totuuden mukainen arvostelmien muodostaminen." (StH II, II, 45, 1 ad 2).

Ylä oleviin StH:n kohtiin viitattuaan paavi huomauttaa kahden toisiaan täydentävien viisauden lajien olemassaolosta: filosofisen viisauden, joka nojautuu ymmärrykseen kyyyn, ja teologisen viisauden, joka nojautuu ilmoituksen ja arvioi uskon sisältöjä, joilla se etenee itse Jumalan salaisuuteen.

Paavi huomauttaa Tuomaan Ambroasterin tavoin olevansa vakuuttunut siitä, että "omne verum a quo cumque dicatur a Spiritu Sancto est" eli siitä, että kaikki totus kenen tahansa lausumana on Py-

hastä Hengestä. Kirkon opetusvirka on hanessä tunnistanut intiohimon totuuden puolesta ja arvostanut sitä. *Aeterni Patris*-ensyklikaan viitaten paavi korostaa, että Tuomaan ajattelu saavutti ihmisen ajatelukyyville aikaisemmin tuntemattomia huippuja ja että tämä oli mahdollista sen takia, että se aina liikkui universaalin, objektiivisen ja transsidentin totuuden rajissa. Tuomas on näin ollen "totuuden apostoli" ja hänen filosofiansa on todella olevaisen filosofiaa eikä vain näennäisesti filosofiaa ("wahrhaftig die Philosophie des Seins und nicht des blossen Scheins"). "Doctor angelicus" tavoitti elhdotia totuttaa, ja sen tähden hän realismissaan saattoi tunnustaa totuuden objektiivisuuden.

Katolisen kirkon priimas korostaa yhtäältä, ettei kirkko esitä mitään omaa filosofiaa eikä myöskään aseta mitään filosofiaa toisen edelle (kohta 49). Filosofian on annettava käyttää omia sääntöjään ja metodjeaan, jolloin se myös suuntautuu totutta kohti. Toisaalta etenkin "nykyainen filosofia" on johtanut monille harrasteille, jotka vaarantavat ilmoituksen ja uskon oikeaa ymmärtämistä. Kirkon opetusviran tehtävänä on näissä asioissa erottaa henkiä. Uskonperusteella se voi ja sen myös pitää osoittaa, mitkä filosofiat ja käsitykset ovat sopusoinnussa kristillisen opin kanssa. Samaan opetusviran vastuuseen kuuluu vallitsevan pluralismin eri aatteiden arvioiminen Jumalan sanan valossa. Moni filosofia käsitteli sellaisia teemoja kuin Jumala, ihminen, ihmisen vapaus ja moraalinen teko haastaen tällä tavoin kirkon ottamaan kantaa; tällä koskettavat nimittäin kirkon vaalimaan ilmoituksen totuutta. Piispät ovat "totuuden todistajia" ja jokaisen filosofin olisi tutustettava heidän tätä koskevaa palveluteltiavänsä "recta ration" hyväksi eli järjen hyväksi, joka oikealla tavalla ajattelee totuudesta (kohta 50). Tämäntapainen

sine korostuksineen paavin kiertokirje asettuu *Veritatis splendorin* avaamaan auktoritatiivisen opetuksen uomaan.

Käsiteltävässä kiertokirjeessä paavi korostaa, että totuus on yksi, vaikka sen ilmeneemismuodot kantaisivatkin historian leimaa (kohta 51). Mikaan historiassa vaikuttava filosofia ei kuitenkaan voi vaatia itselleen kokonaistotuuden asemia. Vaikka viime mainittuun toteamukseen onkin helppo yhtyä, paavin kiertokirjeen hetkoimpia kohtia on eri totuuskäsitysten ongelmaton yksyttäminen. Onhan selvää, että jokin ihmistä koskeva uskonnollinen tai katsomuksellinen totuus ei ole esim. empirisistä menetelmiä saavutettavien totuksien rinnastettavissa. Kun lisäksi filosofia ja teologia ymmärretään perinteisen luonto - armo kaavan mukaan ja enkelitohtorin normaaliteologian valossa,

seuraa tätä, että Johannes Paavali II:n *Fides et Ratio* ei lisää mitään periaatteellisesti uutta katolisen kirkon edustamaan ajatteluun. Silti kiertokirjeen harkitsevan filosofineen ilmaisutapaa ihastuttaa. Ihailtavaa on myös paavin näyryä vastuu kirkon edustaman uskon sisällöstä: siihen ei saa sekoittua vieraita aineksia. Kirkkojohtajan vastuu Jumalan sanan oikeasta ymmärtämisestä ei kuitenkaan ilman muuta oikeuta hantta – edes opetusviran edustajana – toimimaan eri filosofian harjoittajien katsomuksiin sisältyvien sisältöjen absoluuttisena auktoritaavisena tuomarina, mikäli hän todella pyrkii sellaiseen.

Skandinavian luterilaisten ja katolilaisten ekumeeninen kohtaaminen riemuvuoden kynnyksellä

Turun ja Upsalan arkkihiipat ja paavi toimittivat ekumeenisen jumalanpalveluksen Roomassa

Pirjo Työrinoja

Pietarin kirkossa vietettiin 13. marraskuuta ekumeeninen jumalanpalvelus, jonka paavi **Johannes Paavali II** toimitti yhdessä arkkihiipaa Jukka Paarman, arkkihiipaa KG Hammarin ja Tukholman katolisen piispaan Andreas Arboreliuksen kanssa. Birgittalaisseminari päätti ekumeeniseen vesperiin, jossa arkkihiippa **Jukka Paarma** luki tuossa Pietarin kirkossa vietetyssä ekumeenisessä jumalanpalveluksessa uskonpuhdistaja Martti Lutherin ensimmäisen teesin vuodelta 1517, jonka mukaan kristityn koko elämän on oltava parannusta.

Arkkihiippa Paarma sanoi saarnassaan, että suomalaisille, jotka ovat toituneet lukeamaan Martti Lutherin parannussaarnoja, Pyhän Birgitan sanoma yhteiskunnal-

lisesta ja kirkollisesta uodistuksesta on ollut läheinen. Pyhän Birgitan rukous "Herra, osoita minulle tie" kuului Suomen luterilaisten kirkon rukouskirjaan. Pietarin kirkossa kuultiin suomenkieltä paitti arkkihiippa Paarman esirukousosuudessa myös suomalaisen birgittalaissar **Marja-Liisan** rukouksessa.

Luther mainittiin myös Upsalan arkkihiippaan **KG Hammarin** saarnassa, joka rakentui Lutherin kirjoittamaan Marian kii-tosvirren selitykseen.

Johannes Paavali II ilmaisi ilonsa siitä, että luterilaiset kirkot ja katolinen kirkko ovat saavuttaneet yhteisen käsityksen vanhurskauttamisopin perustotuksista. Yhteinen julistus vanhurskauttamisopis-

ta on tärkeä askel kirkkojen tiellä kohti läheisempää yhteyttä. Suomen ja Ruotsin luterilaisilla kirkolla on paavin mukaan ollut erityinen rooli tämän merkkipaalun saavuttamisessa.

Vesper päätti Roomassa 12.-13. marraskuuta pidettävän Pyhän Birgitan toiminnan ja sanoman ekumeenisia ulottuvuuksia käsittelevän seminaarin, jonka pääluontoisjoihin olivat roomalaiskatolisen kirkon kristityjen yksityisen edistämisen neuvoston presidentti, kardinaali Edward Cassidy ja emeritusarkkihiippa John Vikström.

Ruotsin kuningaspari ja prinsessa Victoria osallistui Pietarin kirkon ekumeeniseen vesperiin ja Pyhän Katarinan kirkossa sunnuntaina 14. marraskuuta vietettyyn luterilaiseen messuun, jonka toimittivat arkkihiippa Hammar yhdessä arkkihiippa Paarman kanssa. Kuningatar Silvia luki vesperissa Raamattua.

Ekumeenisen vesperin jälkeen Pietarin kirkon ulkoseinustalla paljastettiin Pyhän Birgitan patsas, jonka on Carraran marmorista veistänyt akateemikko **Floriano Bodini** Milanosta. Birgitta kuvataan siinä jo vanhoilla päivillään, kumarassa, mutta päättäväisesti vaellussauvaan tukeutuvana pyhiinvaeltajana. Ekumeeniseen vesperiin ja patsaanpaljastukseen osallistui myös kymmeniä katolisen kirkon kardinaaleja ja Italian ja Rooman korkeata poliittista johtoa. (Ks. KT 15.11.99).

Huomattavaa oli, että myös birgittalaismunkkeja oli mukana. Tämän vuosisan dan aikana on esittynyt useita yrityksiä elvyttää birgittalaiselvestö, mutta vasta Oregonissa vuonna 1976 alkanut veli Benedict Kirbyn toiminta on tuottanut tulosta. Nyt juhlallisuuksiin osallistui kaksi veljestöä jäsentä.

Ensimmäinen luterilais-katolinen juhla vuonna 1991

Ensimmäisen kerran Suomen ja Ruotsin arkkihiipat ja paavi toimittivat yhteisen vesperin Pietarin kirkossa vuonna 1991. Tuolloin vietettiin P. Birgitan kanonisoinnin 600-vuotisjuhlaa. Pietarin kirkon alttarilla olivat tuolloin Ruotsin arkkipiispa Werkström ja Suomen arkkipiispa John Vikström, jotka olivat mukana myös tämän vuotisessa juhlassa. Mittavien järjestelyjen takana oli tuolloin birgittalaissati uusi saantökunta, joka pitää majaansa Roomassa keskiaikaisessa P. Birgitan talossa.

Tuolloinkin järjestettiin näyttävä asiantuntija tapaaminen ja juhlallisuuksista on julkaistu kirja "Saint Bridget, Profetess of New Ages". Siinä mm. kardinaali Joseph Ratzinger tulkitsee kanonisoinnin ja pyhän ihmisen merkitystä. Hänen lahtokohdansa on Augustinuksen käsitys synnistä pimeytenä muistissa ja Jumalan unohtamisena. Jumala ei kuitenkaa katoa mielemme syvyyksistä, vaan tarjoaa menneiden merkkien muiston. Ratzingerin mukaan kanonisaatiot pitävät esillä muistutajia ja kuvia, joiden avulla Jumala taistelee turmeltuneisuutta vastaan.

Euroopan pohjoinen, hengellinen ulottuvuus

Arkkihiippa Paarman mukaan nyt pidetty luterilais-katolinen vesper ja sitä edeltänyt Birgitta-seminaari ovat osoitus siitä, että kaksi viikkoa aikaisemmin Augsburgissa, Saksassa, allekirjoitettu Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista valmistaa kirkolle tietä kulkea kohti yhä läheisempää yhteyttä.

Pyhän Birgitan julistaminen Euroopan suojeleuspyhimykseksi kiinnittää maanosamme ihmisten huomiota yhteisiin kris-

tillisiin arvoihin. Euroopan arvopohjassa on myös oma pohjoinen ulottuvuutensa, jota edustavat Pyhä Birgitta, pohjoismaijen luterilaiset kirkot ja katoliset hiippakunnat.

"Yhdentynyt Eurooppa ei ole vain poliittikas. Se on myös yhteisten arvojen ja yhteisen bengellisen perinnön etsimistä ja löytämistä", korostaa arkkipiispa Jukka Paarma.

Pyhä Birgitta ja riemuviuosi 2000

Ekumeenista vesperiä edeltäneen seminaarin teemana Gregoriana-yliopistolla oli "Pyhä Birgitta ja riemuviuosi 2000". Vuosina 1303-1373 eläneen Pyhän Birgitan julistusta ja vaikutusta pohdittiin historiallisesta, ekumeenisesta ja bengelliseen elämään liittyvästä näkökulmasta sekä kristikunnan valmistautumista riemuviuden 2000 viettoon. Riemuviuden teologista sisältöä tarkasteli **Mario Russetto**. Jos riemuviudesta koituu jotain hyvää maailmalle, se toteutuu, jos rikkaat maat jakavat köyhien köyhyyttä, avaavat kotinsa kodittomalle ja lopettavat riiston.

Tänä vuonna on tullut kuluneeksi 650 vuotta siihen, kun Pyhä Birgitta saapui Ruotsista Roomaan viettääkseen siellä pyhään vuotta 1350. Birgittalaissarteen Rooman-keskuksessa pidettävää juhlaseminaarissa olivat esillä siten myös Birgitan ajan historia, Birgitan sanoma, Birgitta ja Elisabeth Hesselblad naismaiden kirkon yksityisen palveluksessa sekä luterilaisten kirkkojen ja roomalaiskatolisen kirkon ekumeeninen ohjelma.

Pyhissä Birgitassa yhdistyy ainutlaatuinen tavalla käytännön elämään sidottu maallikkohurskaus astiin ja vaimona profetallisuteen, kohtuuden ja oikeudenmukaisuuden puolesta puhumiseen todettiin useissa alastuksissa. Avajaissaanoin-

saan äiti **Tekla**, birgittalaissymposiumin pääorganisaattori ja sisarten abbedissa sanoi, että "Birgitta on lahja Euroopalle ja kirkoille". Birgitta kutsuu, äiti Teklan mukaan, jokaista sisäiseen uudistukseen. Vain uudistuksen kautta voi myös yhteiskunta löytää jotain uutta. "Birgitta on meille uskon, toivon ja ykseyden symboli".

Seminaarissa korostettiin myös, että Pyhän Birgitan edustamat arvot voivat nostaa postmodernin ajan ihmisen tyhjiöstä elämän rikkauden ja monimuotoisuuden kokonaivaltaisempaan ymmärtämiseen. Birgitta ymmärsi täysin myös jokaisessa ajassa ilmenevän kärsimyksen. Hän jatkoi tuskaa - hän oli todellinen *mater dolorosa* ja lievitti toisten tuskia, totesi Lars Bergqvist esitelmässään. Prof. Andrea Riccardi puolestaan muistutti, ettei Birgitta pelännut puhua maailman poliittisille vaikuttajille, vaan hän oli profetallinen, vaintamaton ääni. Samalla Birgitta osasi olla myös kärsvällinen ja näki hiljentymisen merkityksen kantavana voiman. Prof. Michele Giulio Masciarelli ylisti, että Birgitan esikuva antaa mandaatin ajallemmen etsiä hiljaisuutta. Aikamme arvot muuttuvat niin, ettemme ehdi muukaan. Kärsvällisydden ja hiljentymisen, spiritualiteetin ja mystiikan osius voi kantaa meitä kaiken etsinnän keskellä.

Prof. Ingmar Fogelqvist Ruotsista toi esitelmässään esiin psykohistoriallisen lähestymistavan ja totesi, ettei sekulaarin aikamme ihmisen ole helppoa antaa arvoa Birgitan hallusinaatioille. Historiallisen tutkimuksen valossa hän näki myös muita painotuksia kuin ekumeenisuuden Birgitan sanomassa, ennen kaikkea yhteyden katolisen kirkon rikkoontumattomaan jäsenyydessä.

"Pyhä Birgitta voi olla malli niin nykyajan naiselle kuin miehellekin", sanoi professori **Anna Greta Norén**, seminaarin

ainoa naisesitelmöitsijä. Hän tiivisti Birgitan vaikuttuksen kolmeen kohtaan, jotka edelleen ovat ajankohtaisia. Ensimmäinen on tiedon ja koulutuksen tärkeyks. Toiseksi Birgitta on esikuva rohkeasta naisesta, ihmisestä, joka ei pelänyt mitään. Hanella oli myös näky ja halu korjata ympäristövihä epäkohtia niin yhteiskunnassa kuin kirkossakin. Kolmas tekijä on bengellisydden, spiritualiteetin merkitys, josta kaikki muu nousee.

Birgitan ekumeenista merkitystä käsitteli erityisesti kardinaali **Edward Idris Cassidy**, joka vieraillee Suomessakin maaliskuussa Helsingin Yliopiston Studia Generalia 2000 -luentoasrassassa. Tuolloin hänen aiheneenaan on Kristuksen kolmas vuosituhat. Nyt Roomassa hän vakuutti kirkkonsa pysyvän määrätietoisesti yksityydesti. Siiben velvoittaa Cassidyn mukaan Kristuksen oma rukous, "että he yhtä olsivat", ja se yhteys, joka kaikilla kristityillä on kasteen kautta. Tämä saa meidät tavoittelemaan sitoutuneempaan yhteyttä kommuuniossa. Tosin ajassamme on merkkejä, totesi Cassidy, että toiset tytyvät vähempinä tavoitteisiin, toiset eivät. Ykseys voi kasvaa erilailla eri paikoissa, totesi hän edelleen luterilaissten ja katolilaisten yhteisen reseption strategioita käsittelyin asiakirjan hengessä. Kaikkien kastettujen yhteys ei hänen mukaansa kuitenkaan merkitse uniformisuutta, vaan siinä on tilaa myös erilaisuudelle.

Kardinaali Edward I. Cassidy painotti omassaan seminaariesitelmässään myös Augsburgin allekirjoituksen merkitystä. Hän esitti samaan aikaan ilmestynyttä Osservatore Romanon numeroa (Anno CXXXIX N. 260), jossa oli vanhurskauttamisjulistusta käsittelyä erityishiite. Artikkeeliin oli liitetty kaksi käytännön esi-

merkkiä ekumeenisista askeleista, juuri Birgittajuhla vuodelta 1991 ja Augsburgin allekirjoitusjuhla lokakuulta.

Emeritusarkkipiispa **John Vikström** sai seminaarin pisimmat aplodit kunnianosoituksena panoksestaan luterilais-katolisten suhteiden kärkinimenä. Arkkipiispa Vikström käsitteli luterilaista itseymärtystä, joka rakentuu sekä kirkon jatkuuviteen että uudistukseen ja muutosten kohdaamiseen oman identiteetin pohjalta. Suurena kunnianosoituksena koin myös sen, että allekirjoitaneen luterilaista identiteettia käsittelyään tutkimukseen vittattiin tässä ekumeenisessä symbosiumissa.

John Vikström esitti pohjoismaisen luterilaisuuden itseymärtämistä ja siinä hyvin selkeästi esillä olevia merkkejä historiallisesta yhteydestä katoliseen aikaan. Luterilaisuudessa on sisäänrakennettuna ekumeeninen dimensio, hän totesi.

Isä James Puglisi (Centro pro Unione) luonnecisti aikaamme dialogien, oppikeskustelujen aikana. Kirkkojen välisiä kohdaamisia on enemmän kuin koskaan, nyt niiden tulokset tulisi saada elämään kirkkojen sisällä. Täyneen ykseyteen tulee kulkea askel askeleelta. Kolmannen vuosituhannen aikana kirkkojen on yhdessä etsittävä, mitä yhteinen julistus vanhurskauttamisesta konkreettisesti merkitsee. Kaikessa voimme nähdä nähdä todistuksia yhteydestä.

Myös seka-avioliiton voitaisiin isä Jamesin mukaan nähdä ykseyden restaurationa, joka voi merkitä suuria kasvua, ei suinkaan aina ongelmaa. Kirkkojen tulisi pyrkii pois "omasta tavastaan" siihen, mikä on Kristuksen tahti.

Euroopan suojelelupyhimykset

Lokakuun alussa 1999 paavi Johannes Paavali II julisti Birgitan yhdeksi Euroopan suojelelupyhimyksistä - samalla kertaa kuin Edith Steinin ja Katarina Sienalaisen. Vuonna 1964 Benedictus julistettiin ensimmäiseksi Euroopan suojelelupyhimyksiksi ja 1980luvulla veljekset Metodosios ja Kyrillos, slaavilaisten käännyttäjät ja nk. kyrillisen kirjaimiston luojat. Tämän tapahtuman merkitys oli yksi seminaarin ja muiden juhlassisuuksien pääkorostuksia. Suomessa pyhien ihmisten esimerkkien ja esikuvallisten elämän näkeminen opettavana on vielä paljolti löydettävissä. Tarvitsemme kuitenkin malleja ja rohkaisua elää kristityinä eri tavoilla eri aikakausina. Tämä ei ole vähentämässä missään määrin uskon keskeistä sisältöä.

Birgitan sanoman ajankohtisuus ja Riemuvuosi 2000

Seminaarin taustalla on Riemuvuoden valmistautuminen, jota tämä seminaari jo oikeastaan oli osa. Arkkipiispa Crescen-zio Sepe, katolisen kirkon riemuviuden valmistrokitekan pääsihteeri olikin avaamassa tämän kansainvälisten seminaarin, joka kokosi lähes 400 osanottajaa. Pohjoismaista, erityisesti Ruotsista oli suuri joukko maallikoita mukana kirkon edustajien lisäksi, samoin Puolan katoliset kristityt olivat 150 hengen joukolla mukana. Solidaarisuusliikkeen perustaja Lech Walesa mukaan lukien. Seminaarin sponsorina toimi myös Vatikaanin kristityjen ykseyden edistämisen neuvosto.

Suomesta seminaariin osallistuvat kirkkomme edustajina arkkipiispa Vikströmin lisäksi Naantalin kirkkoherra Rauno Heikola, professori Päivi Setälä, teol.tri Pirjo Työrinoja ja Birgittalaissartien ystävät ry:n sihteeri Paula Montin sekä viikonvaihteen jumalanpalveluksiin arkkipiispa Paarman kanssa kirkkoneuvos Risto Cantell ja arkkipiispansihteeri Heikki Jääskeläinen.

Kokouksessa tuotiin useaan otteeseen ilmi se kiuollisuus ja ilo, mikä noussee vain kaksi viikko aiemmin tapahtuneesta Augsburgin vanhurskauttamusopin allekirjoitusjuhlasta.

Pääsihteeri Cepe korosti avauspuheessaan myös rukouksen ja yhteen tulmen tärkeyttä. Pietarin kirkon riemuviuden pyhä ovi avataan vasta 18 tammikuuta, eikä kalenterivuoden alkaessa. Tällä tahdotaan korostaa myös jatkuvan rukouksen merkitystä kirkkojen ja kristityjen elämässä. Kristityjen ykseyden rukousviikko kokoaaakin silloin eri puolella maailmaa rukoilemaan ykseyden toteutumista.

Serve the Lord in Unity

Syndesmoksen XVI yleiskokous Uudessa Valamossa
18.-25.7.1999

Timo Frilander

Suomen kirkolla ja KUA:lla vankka maine

Osallistuin heinäkuussa 1999 Maailman ortodoksisen nuorisoliiton Syndesmoksen XVI yleiskokoukseen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tarkkailijana. Suomalaiselle luterikolle tilaisuus on kohtalaisten harvinainen. Kirkkomme ei aktiivisesti seuraa Syndesmoksen toimintaa, ja nuorisoliiton edellisestä Suomessa järjestetyistä yleiskokouksesta on siitäkin vierähtänyt jo 19 vuotta. Kiitos Kirkon Ulkomaanavun, Suomen ev. lut. kirkko tunnetaan silti syndesmospiireissa laajalti. KUA on jo vuosia paitsi merkittävällä tavalla vaalinnut yhteysiä Syndesmokseen, myös osaltaan rahoittanut järjestön toimintaa.

Vuonna 1999 KUA on suoraan tukenut Syndesmosta 65 000 markan arvosta. Vaikka summa järjestön kokonaishoitoressa on pieni, kirkkomme avustus-järjestön panoksella on huomattavaa ekumeenista merkitystä. Kuten useimmissa

nuorisojärjestöissä, myös Syndesmoksesta nuorison käsite näyttää olevan melko väljä. Jos kohta ulkopuolisella taloudellisella avulla on myös kaantöpuolen - "protestantisen rahan" vastaanottaminen ymmärrettävästi vaivaa monia ortodokseja- taloudellisen tuen muotoon puuttu kädenojennus näytti kuitenkin tavojtanee myös monet huomispäivän vaikuttajat. KUA:lla ja Suomen kirkolla on aina Afrikkaa myöden hämmennävän hyvä maine. Valamon kokouksessa maine ei ainakaan mennyt. Syndesmoksen väistyvä pääsihteeri Vladimir Misjuk muistiki moneen otteeseen sekä julkisesti että yksityisesti kittelä paitsi ulkomaanapua, myös Suomen kirkkoa. Järjestössä, jonka ainoa säännöllinen ortodoksi-rahoittaja on Suomen ortodoksinen kirkko, muiden kirkkojen ja erilaisten yhteisöjen avustukset tulevat todella tarpeeseen.

Syndesmoksen luonne muuttumassa?

Vuosituhannen viimeinen Syndesmoksen yleiskokous toi uuden Valamon luostariin pitkälti kolmattaasataa osanottajaa liiton yli sadasta jäsenorganisaatiosta. Nyt myös Vatikaani, joka aiemmin ei juuri ole seurannut Syndesmoksen yleiskokousia, lähetti miehensä Valamoon. Tossin kuin ehkä olisi saattanut olettaa, Vatikanin tarkkailija, tohtori **Luca Tuninetti** edusti maallikoiden neuvestoa, ei kristityjen yksyden neuvestoa. Yleiskokous avajaissisä Suomen ev. luter. kirkon puheenvuoron käytti ulkoasiastaston johtaja **Risto Cantell**.

Syndesmoksen jäsenorganisaatioiden määrä on kuluvalla vuosikymmenellä tuntuvaltavasti kasvanut, kun postkommunististen maiden delegaatit ovat nopeassa tahdissa tulleet mukaan Syndesmoksen toimintaan. Painopisteen ripeä siirtymä slaavilaiseen maailmaan ei ole voinut olla vaikeuttamatta järjestön luonteesseen. Kuten tunnetaan, Syndesmos ei nuorisojärjestöön virallisesti tee kirkko- tai muutakaan politikkaa. Silti erityisesti monilla itäeurooppalaisilla delegaateilla oli Valamon kokouksessa selkeä poliittinen missio. Heinahelteiden ohella sekä kevään 1999 Kosovon kriisi että jatkuva hankaus bysanttilaisten ja orientaalisten kirkkojen suhteissa nostattivat lampoa myös luostarialueelle pystytetyssä konferenssitetossa. Mainitut Syndesmoksen ulkopuoliset tekijät näyttivät jossakin määrin ohjaavan myös henkilovalintojen ympärillä käytä poliittista peliä. Järjestön selkeästi havaittavat politisoitumistendenssit kirvoittivat Valamossa useita huolestuneita puheenvuoroja. Oireellista on, että slaavilaisesta leiristä näitä kriittisiä kommentteja ei juuri kuultu.

Poliittista peliä

Serbit keräsivät Valamossa sympatiaa kautta linjan, jos kohta länsieurooppalaiset ja amerikkalaiset esintyivät tässä suhteessa varsinkin pidättyvästi. Kun serbiedustaja **Milivoj Randic** päätti avajaispuheenvuoronsa huutoon "Te olette Serbian voima?", läsnäolijat aplodeerasivat pitkään ja hartaasti, osa jopa seisaltaan. Randic valittiin sittemmin myös yhdeksi järjestön neljästä varapresidentistä. Serbisypätiat muuntuivat myös toisella tapaan konkretiaksi: kreikkalaiset esittivät määräaikaisia taloudellisia helpotuksia eräille Syndesmoksen täysjäsenyydestä kiinnostuneille serbialaisille nuorisojärjestöille. Piispansa siunauksen puuttuessa asianomaiset serbit eivät talla haavaa kuitenkaan voineet tarjousta hyödyntää.

Kokouksen selkeimmästä poliittisesta manööveristä vastasivat lopulta venäläiset. Alueittain tapahtuneen työskentelyn jälkeen venäläiset 22.7. esittelivät yleiskokoukselle Itä-Euroopan (Venäjä, Ukraina, Georgia) alueraportin, joka keskittyi lähes puhtaasti Balkanin kysymykseen. Aggressiivinen ja antiekumeeninen esitys oli ilmeisesti laadittu jo ennen Valamon kokousta, todennäköisesti Moskovassa. Raportin kirkkopolitiikasta televiin kärki suuntautui "roomalaiskatolisista fundamentalismista" vastaan. Tässä yhteydessä itäeurooppalaiset pitivät jälleen esilla myös uniaattikysymystä ja vaativat kokoukselta selkeää tukea kanonisille kirkolle. Kokonaisuutena esityksen retoriikka muistutti suuresti niitä äänepainoja, joita paraakaa Tshetshenian kriisin yhteydessä kuullaan Venäjän asevoimien, poliittisen eliitin ja tiedotusvälineiden edustajien suusta: Kosovo ja Metohija ovat "pyhää maata", NATO puolestaan "muslimiterorismi" tukija. Lopuksi Itä-Euroopan alueraportti vaati Syndesmokselta selkeää tuomiota lännen sotatoimille Bal-

kanilla. Kokoukselta selvästi kiusaantuneen vastaanoton saanut esitys paljasti vähintään sen, että venäläistä politiikkaa Syndesmoksessa tekevät jotkut muut kuin kattojärjestön venäläiset jäsenet. Kärkeästä raporttia lukuunottamatta venäläisdelegaattien puheet jäivät Valamossa varsin vähin.

Ekumeenisen jääkauden tuulahduksia?

Valamon-kokouksen ilmapiiriä ei muutoinkaan voi kehua ekumeeniseksi järin rohkaisevaksi. Tässä suhteessa kokouksen tunnus *Serve the Lord in Unity* jää hurskaaksi toiveeksi. Antiekumeeniseen ryöpsähdykseen on ymmärrettävä syynsä. Ortodoksisten kirkkojen ja KMN:n keskinäinen hankaus sekä Kosovon jalkippyynki yhdistettyyn itäeurooppalaisten valhaan edustukseen Valamossa pitkälti selittäväit yleiskokouksessa vallinneita silipuolustustunnelmia. Pääsihteeri Misijuk kertoikin, että vallitsevan "ekumeenisen jääkauden" oloissa kokous haluttiin tietoisesti tuoda Suomeen. Kun kirkko esitti suhteissa protestanttis-katoliseen kristikuntaan myös suhteissa orientaaliin kirkkoihin, Syndesmoksen väistyttyä presidentti **Dimitri Oikonomou** sekä pääsihteeri Misijuk pitivät ekumeenista ilmastoltaan suotuisaa Suomea ihanteellisena kokouspaikkana.

Suomalainen lämpö ei Valamossa aivan riittänyt jätä sulattamaan. Neljäntenä päivänä (21.7.) kokous siirtyi ryhmätyöskentelyyn. Yhdeksästä tarjolla olleesta työryhmästä valitsin tehtäväni ajatellen luontevimman, *Responsible participation in inter-Christian dialogue*. Jos kohta käytännön ekumenia Afrikassa ja Aasiassa usein onkin olosuhteiden pakottamana, Responsible participation -työryhmä kiinnosti lähiin itäeurooppalaisia sekä

kreikkalaisia. Ryhmää johtanut **Albert Laham** ohjasi työskentelyä voimakkaasti, jopa niin, että loppuraporttia ei edes voi pitää kollektiivisena tuotteena. Toisaalta vaihtoehdot olivat kovin vähissä, kun ainoastaan muutamilla ryhmän työskentelyyn osallistuneista delegaateista oli ekumeenista kokemusta.

Työryhmässä käytyjen keskustelujen aikana kävi ilmi, että monien, lähiin itäeurooppalaisten delegaattien ekumeeninen perustietous todella on erittäin heiveröinen. Ukrainalaiset esimerkiksi eivät tienne, että paavi ja ekumeeninen patriarkka ylipäätään ovat toisensa tavanneet. Niinikään tietoa VOK:n käymistä ulkomaista dialogeista ei käytännössä ollut. Niinpä esittelin muutamalla sanalla kirkkomme ja VOK:n pitkää dialogiperinnettä sekä näistä neuvotteluista puolin ja toisin saatuja myönteisiä kokemuksia. Siinänsä ryhmätyöskentely ei tarjonnut ollenkaan estiutta. Ekumeniaa harjoitetaan ensisijaisesti siksi, että muut kristityt voisivat oppia tunteamaan ortodoksisuutta. Koko ryhmätyöskentelyn ajan Laham piti keskustelun tiukasti otteessaan. Selkeämät, joskin tässä seurassa varovaiset käädenojennukset muiden tunnustusten suuntaan tulivat suomalaisten ja kreikkalaisten leiristä. Lahamin ansioksi on laskettava se määriteltiessä, jolla hän teki eron traditionaalisten protestanttisten kirkkojen sekä toisaalta lahojen välillä. Tätä erotteluahan erityisesti entisen rautaesirypun itäpuolisissa maissa asuvat ortodoksit eivät lähestulkoon aina kykene tekemään. Edelleen Laham moneen otteeseen muistutti, ettei mikään ekumeeninen kirkolliskokous toistaiseksi ole roomalaiskatolisia ja protestantteja tuominut. Välttämätön täsmennys, kun Valamon kokouksessa luterilainen useampaan otteeseen sai kuulla olevansa harhaoppien.

Mainttua tarpeellisia tarkennuksia ajatellen on hieman outoa, että työryhmän raportin ensi versiossa Laham jätti kristillisiä tunnustuksia yhdistävät piirteet tykkäään mainitsematta. Kiitos suomalaisdelegaattien, tunnustuskuntien eroja alle viivaat lausumat saivat lopullisessa versiossa rinnalleen myös muutamia positiivisia passukseja:

"We think that the SYNDESMOS and its members have important role in assisting young people to meet people of other faiths and to benefit from the encounters. It must be remembered that only sufficiently trained people should represent our member movements properly and provide an authentic Orthodox witness. Strong Orthodox identity and solid faith are necessary requirements for participation in Inter-Christian dialogue. We should not be afraid of speaking openly of differences that divide us with the non-Orthodox. At the same time we must also recognize things that we have in common with others. This way our involvement in dialogue will be honest and we show our true Christian love".

Bysanttilais-orientaalisisissä suhteissa marssijärjestyskseen näyttivät määrävän slaavit, lähiinä venäläiset. Venäläisdelegaatit paitsi boikotoivat orientaalien liturgiaa, myös henkilövalinnoissa asettuvat tukemaan sellaisia kandidaatteja, jotka pyrkivät tiukempaan rajanvetoon suhteessa orientaleihin. Taktikoinnin tuloksesta neljä vuotta sitten Kykkoussa Syndesmoksen presidentiksi valitti Dimitri Oikonomou sai tehdä tilaa kreikkalaiselle **Manos Koumbarelis**'lle. Koumbarelis on tiettävästi vaatinut Syndesmoksen säälyttämistä tiukasti bysanttilaisten kirkkojen keskinäisenä nuorisojärjestönä. Joskaan pääsihteerin viran täytöö ei yleiskoukselle kuulu, Oikonomoun aiasapari Vladimir Misijuk ei vallitsevissa olosuhteissa katso voivansa jatkaa.

Ulkopuolisen näkökulmasta taktikointi kävi lopulta varsin hintavaksi. Presidentti ja pääsihteeri vaihdoksen myötä sihteeristö siirtyy Puolan Bialystokista Länsi-Eurooppaan, todennäköisesti Ateenaan. Nämä Syndesmoksen pääkonttori poistuu Itä-Euroopasta. Toisaalta myös orientaalien osallistumisella Syndesmoksen toimintaan on siksi vahvat perinteet, ettei käänne tässäkään suhteessa voine olla kovin dramaattinen.

Ajatuksia jatkopohdintaan

Valamon kokouksen antiekumeeninen ilmapiiri sai muutamat suomalaisortodoksit vilpittömästi pahoittelemaan niitä muutamia, lopultakin lieviä tölvityksiä, joiden kohteeksi luterilaisena joudun. Itse näen asian myönteisessä valossa. Enemmistökirkon jäsenen on toisinaan hyvä kokea, miltä tuntuu jäädä vähemmistöön. Siksi toisekseen, myös omassa kirkossamme riittää edelleen niitä, jotka kammoavat kaikkea ekumeniaan viittaavaa.

Syndesmoksen yleiskokous herätti muutamia ajatuksia, jotka heitän tässä pohdiskeltavaksi. Ensinnäkin, olisiko kirkkomme ja VOK:n neuvotteluista tarpeen Suomessa tuottaa venäjäkielistä materiaalia, jota sitten jaettaisiin paitsi Moskovan patriarkaatin alaisiin teologiisiin oppilaitoksiin, myös Venäjän kirkon papistolle? Jos informaatio ekumeenisten dialogien saavutuksista ei levitä delegaatteja laajemmalle -kuten nyt asian laita näyttää olevan-, tuotos ei parhaalla mahdollisella tavalla vastaa panosta. Tilanne on murheellinen, kun venäläisneuvottelujen käyminen sinänsä on nähdäkseni aivan välttämätöntä. Ja toiseksi, mahtaisiko ajatus opettajavieraileista läntisten teologisten tiedekuntien ja VOK:n oppilaitosten välillä olla täysin utopistinen? Ajatusraakile on kehitellyt ideasta, jonka isä John Jillions (Cambridge) alunperin Valamossa

heitti hauduteltavaksi. Jillions suunnittelee venäläisten teologien Länsi-Euroopan turneeta, jonka yhteydessä nämä paitsi osallistuisivat yliopisto-opetuksen, myös tutustuisivat ortodoksisuuteen pluralistisissa läntisissä yhteiskunnissa.

Jillionsin ajatus ei mielestani ole ensinkään hullumpi, jos kohta riittävän kyvykkäiden ja joustavien teologien etsiminen Venäjältä voi nykytilanteessa osoittautua erittäin ongelmalliseksi. Itäeurooppalaiset eivät stereotypioistaan pääse, jos heillä

ei ole mahdollisuuksia tulla länteen. Ja kääntäen, myöskaan länsieurooppalaiset eivät vapaudu ennakkoluuloistaan ilman itäeuroopalaisia kontaktteja. Mihin tässä sitten kenties edetäänkään, Jillions joka tapauksessa kaipaa suunnitelmalleen taloudellista tukea. Tässä hänkin luottamukkella kaantyy Suomen kirkon ja ennenmuuta KUA:n puoleen.

Nordisk-tyskt kyrkokonvent

Aholansaari Finland, 7 - 11 september 1999

Annika Sjöqvist Platzter

De tusen sjöarnas land välkomnar. Vi når Aholansaari en timmes buss- och båtväg från Kuopio. Om visarsin vackraste sida dessa höstdagar med förlängd sommarvärme och sol som flödar över Nordisk-tyskt kyrkokonvents 50-tal deltagare från Danmark, Finland, Norge, Sverige, Tyskland samt representanter från Estland, Lettland, Ingermanland, Polen och Ryssland.

De flesta har kommit flygande. Med resväskor i grälla färger styr biskopar, präster, diakoner och lekfolk på grusiga stigar mot husen de tilldelats att bo i. Tord Harlin, alltid steget före, får syn på en skottkärra och hanterar vant som ett statsbud sin packning. Samtidigt som han med fotografens skärpta blick spanar in nya motiv. Det som inte skickligt har förevigats med hans digitala kamera är inte värt att nämnas.

I en miljö av resliga tallar, lingonris, basluv vid stranden och väckelsepredikanten Paavo Ruotsalainens stuga samlas vi kring konventets tema som i år har pilgrimskapet i centrum. Ett inte okontroversiellt tema visar det sig. För vissa deltagare, präglade av att leva och verka i områden med romersk-katolsk dominans, ger enbart ordet pilgrim icke önsk-

värda associationer. I grupperbeten ställs därför ofta, den också för oss svenskar nyttiga, frågan vad vi egentligen menar med våra pilgrimsändningar och vilka det är som deltar i dem.

Ett annat ord som inledningsvis efter ett föredrag väcker frågor är postmodernism. Någon konsensus kring ordet tycks inte råda och efter en dag faller det tillfälligt i glömska. Vilket dock inte konventets bibelstudier gör. Två av dem svarar prosten Maunu Sinnemäki för, en alskvård och klok man, liten till växten, stor i anden och med glimten i ögat. När han utifrån sin erfarenhet talar om sträpser på livets resa, men också om en väg fyllt av nåd, lyssnar alla uppmärksamt. En gång i sin ungdom hade han trotsigt deklarerat för sin mormor att han inte trodde på Gud. "Då log hon bara. Och jag slutade vara ateist.", förklarar Mauno Sinnemäki och avslutar med att citera Johannes 14:e kapitel och Jesu ord "Jag är vägen, sanningen och livet".

Tredje dagens annorlunda bibelstudium står biskopen i Kuopio, Wille Riekkinen, för. Undertecknad reste till Finland lika okunnig om predikanten Paavo Ruotsalainen - född 1777 och med en uppväxt präglad av barkbröd och umbäranden -

som om denne det sena 1900-talets biskops förmåga att förmedla bibelkunskap, bland annat via tv, på ett både pedagogiskt och begripligt sätt.

Nu levandegör Wille Riekkinen, genom att fokusera på lärjungen Petrus, Jesu sista måltid först genom textläsning och sedan genom rollspelet. För att sedan, efter att ha löst upp rollspelet, involvera alla i ett överrakande av blommor. Blickar, omfamningar, kanske ett ord av tacksamhet - att beskriva blir lätt banalt. Och så slutet då var och en går fram till det kors som står på ett altare längst fram i föreläsningsalen. Tyst och stilla läggs femtiotalet olika höstblommor ned. Kristus - alltings början och slut.

Utöver bibelstudier och grupperbeten står föredrag på programmet när Nordisk-tyskt kyrkokonvent samlas, i år för femtonde gången. Först ut är Kjell Skarteseterhagen från Trondheim med titeln pilgrimspräst. Hans munstring vid föredraget är mantel, hätta och axelremsväcka. "Vår tids pilgrimsändningar är kanske ett tecken på kyrkans kris", säger han bland annat och kring det diskuteras sedan vid måltider och pauser. Föredrag nummer två står den danske biskopen Holger Jepsen för. Nivån är hög, för hög och när Nietzsche efteråt åberopas är det få som deltar i diskussionen. Mer jordnära är Magdeburgprästen Renate Höppners föredrag som tar sin utgångspunkt i det egna livets erfarenheter i ett Osttyskland präglat av ungdomens längtan efter fred.

Berättelser från de deltagande ländernas kyrkliga liv hör också till. Eftersom två olika representanter gör visst anspråk att företräda Ingermanland blir diskussionen efteråt stundtals svår. Henrik Svensson står för ett klargörande och kunnigt inlägg som, ehuru smärtamt, ger historiskt perspektiv på vad som skett genom

åren i detta finsk-ryska gränsområde. Stockholms förra biskop ger också, tillsammans med Birgitta Handog som trots förkyllning ledde överläggningar en av dagarna och deltog i en paneldebatt, svarer på de frågor som vi andra svenskar ställer kring de ändrade relationerna mellan kyrka och stat när det är dags för vår länderrapportering.

För undertecknad var detta tredje gången som möjlighet gavs att delta i Nordisk-tyskt kyrkokonvent. En försiktig jämförelse visar en förnyning vad gäller deltagande, vilket är både glädjande och nödvändigt om konventet ska ha en fortsatt framtid. Svårigheten är dock det tyska språket som inte är en självtänkande bland yngre människor.

Mikael Mogren representerade Svenska kyrkans framtid med den åran. "Ah vad jag lär mig mycket", utbrast han titt som tätt och tog varje tillfälle i akt att samtal med både yngre och äldre. Han ledde också morgonandakten på övistelsens sista dag. En morgonandakt som liksom kvällsandakterna hölls i Paavo Ruotsalainens timmerstuga där samlingssalens många trädäckar och enda långa bord utgjorde möblemanget. Att samlas där i arla morgonstund, med solljus som letade sig in genom de låga fönstren, eller om sena kvällen, när mörker och fara hölls på avstånd genom psalmsång och böni, var en upplevelse.

Han som en gång bodde här benämndes ödemarksprofeten och hans anhängare kallades, och gör så än i dag, för de väckta. Vi sentida efterföljare vare sig vi väljer kalla oss pilgrimer eller inte fick, under några benäddade dagar och under suveränt värdskap av Finska kyrkans Tapani Rantala och Minna Väliaho, erfara att när människor kommer tillsammans får tillvaron vingar.

Kvinnor i solidaritet med kyrkor

Kvinnoteologer från södra Afrika och Norden samlades i Johannesburg

Juanita Fagerholm-Urch

Decenniet för solidaritet?

När Kyrkomas Världsråd utlyste decenniet 1988-98, som ett årtionde då kyrkor skulle börja leva i solidaritet med kvinnor, var vi många som blev förhoppningsfulla och glada. Men vad hände? När sjutton kvinnor, från södra Afrika och Norden, de flesta teologer, samlades 28-30.11.1999 i Johannesburg, Sydafrika och blickade bakåt, kunde vi konstatera att det i våra respektive kyrkor inte hade hänt så mycket. Kvinnorna fortsatte att vara solidariska med sin kyrka, men framförallt kyrkans ledning hade inte tagit solidaritetsfrågan på allvar.

Strukturerna och språket

Ändå var det ingen dystert stämning som rådde vid konferensen. Vi blickade också framåt. Strukturerna i de flesta kyrkor är hierarkiska och patriarkaliska men det förhållandet måste vi kvinnor tålmodigt försöka förändra. Vi måste våga uttrycka

vår åsikt på vårt eget sätt. Vi måste våga använda ett inklusivt språk, i liturgi, i predikan. Här ligger en risk i att bli stämplad som besvärlig. Det är lättare att behaga, för det förväntas vi göra. De gudstjänster och andakter som vi deltog i tillsammans i Johannesburg blev ett levande bevis på att det går att mötas inför Guds ansikte som kvinnor, systrar och mäniskor med alla de fantastiska givrar vi har fått. Och är man i Afrika så sker det bl.a. under svängande dans!

Väldet

Frigan om väldet, speciellt mot kvinnor och barn, kunde vi inte undgå att diskutera i Sydafrika, där en väldtäkt sker var tjugotredje sekund. I den kommuniké som utfärdades uttryckte vi vår oro över att olika typer av väld, även väldet som är inbyggt i strukturerna, gör det omöjligt för kvinnor att leva som jämställda i kyrka och samhälle.

Dialogen

Dialogen mellan olika religioner fick en hel del utrymme under konferensen. också här kan kvinnor ha en viktig roll att spela när det gäller mötet med andra trostyttringar. Anne Hege Grung från Oslo betonade i sitt anförande speciellt betydelsen av det personliga mötet där man först och främst försöker mötas som mäniskor och först därefter försöker man lära sig något om den andras religion.

Gemenskapen

Vi var en väldigt brokig skara kvinnor som möttes. Men gemenskapen gick inte att ta miste på. Vi som var med lovade agera i enlighet med konferensens anda, d.v.s. hjälpa och stöda kvinnor att bli lika jämställda i kyrka och samhälle som de

är inför Gud. Det är inget lätt uppdrag. För detta fick vi en alldelers speciell välsignelse vid den avslutande gudstjänsten. Varje deltagare skrev en fritt formulerad välsignelse och dessa delades ut. Den välsignelse jag fick ligger i plånboken, färdig att tas fram, när jag igen frestas att följa minsta motståndets lag.

Selostus matkalta, missä ei tapahtunut mitään teologisesti tärkeää?

Kika Hammar

Olin 3-6.6.1999 Itävallan Schwechatissa Keski-Euroopan perusyhteisöjen 12. foorumissa. Tapaus oli minulle tärkeä sillä aion tehdä vaitoskirjan Itävallan perusyhteisöistä. Aion yhä viela, vaikka aihen on epämääräinen ja käytännön termeihin soveltuമaton, niin kuin oli matkanikin. Euroopan perusyhteisöissä on ennenminkin kyse herätysliikeestä kuin kataliisen kirkon uudistukseen tähtäävästä systemaattisesta protestista.

Isäntäseurakunta Schwechat ja siihen kuuluva yli 20-vuotias Sateenkaari-yhteisö olivat ottaneet isännyyden vastaan hättäkokouksessa vain kuusi viikkoa ennen foorumin alkua. Alkuperäiseksi isänäksi lupautunut ranskalainen yhteisö oli nimittäin juuri aiemmin hajonnut sisäisistä ristiriitoihin. Tämä on tavallista perusyhteisö-ajattelulle: Mitä teoreettisempi ja itsenäisempi ryhmämittymä, sitä hauraampi se on hajoamaan. Mutta jos seurakuntayhteys on kiinteä ja perusyhteisö-ajatuksen elävät huomaamatta tavallisen seurakuntaelämän punaisena lankana, voi niiden vaikutus olla hurja, jos hyväksytään ete-

neminen seurakuntalaisten ehdoilla. Joissakin asioissa kirkkokansa saattaa olla ehdoton jarru, mutta taitava, laumansa tunteva paimen voi kársivällisyydellä vaikuttaa yleisen mielipiteen kehitykseen.

Itse Sateenkaari-yhteisön synty on legenda. Joukko nuoria aikuisia - katolisia ja evankelisia - pyysivät nuorta kappalaista *Helmut Blaschke* hengelliseksi ohjaajakseen. Harvinainen kyllä, emoseurakunta suostui pyyntöön. Tämä tapahtui 70-luvulla Tullinin kokouksen innoittamana. Sittemmin Blaschke on toiminut vuosia Schwechatin seurakunnan kirkkoherrana. Nykyään koko seurakunta toimii perusyhteisöverkostona ja hyvin pitkälle itse-näisin maallikkovoimin. Elokuussa -99 eläkkeelle siirtyvä Blaschke ei ole huolissaan seurakuntalaistaan. Henkilökohtaisesti yleistä pappeutta kannattava Blaschke uskoo omiensa vievän perusyhteisöantetta eteenpäin ilman kenenkään holhousta. Hänen seuraajansa tärkein tehtävä on sopeutua luotsaamaan seurakuntaa tasa-arvon hengessä.

Itävallan perusyhteisöihin vaikuttaa kolme tekijää, jotka yhä uudelleen nousevat esille joko yhdessä tai erikseen. Ensinnäkin Mach-kadun kokeiluseurakunta, joka aloitti toimintansa 1967 pappistuumin jobdolla (*Wess - Zitta, myöhempmin Fischer - van Baaren*) kardinaali Königin suojojelussa. Siimi rakoili ja hajosi vihdoin kokonaan. Zitta ja Fischer hakeutuivat muuhun Wienin seurakuntaan, joissa ainakin Fischer jatkaa perusyhteisölinjalla, ja Hollantilainen van Baaren, joka avioiti ja luopui näin pappeudesta. Paul Wess jatkoi yksinäistä taistoaan Mach-kadulla 90-luvulle asti. Nykyään hän on vieraileva professori, joka luennoi perusyhteisöteoriasta. Kansa suhtautuu Wessiin ristiiritaisin tuntein. "Hän yritytti parhaansa, hän yritytti niin paljon..." selittävät ihmiset ja huokaavat syvään: Wess on varmaankin viisas ja vilpittöni mies. Teoria ja perusyhteisöt eivät tunnu sopivan yhteen. Helpommin sulatettava oli ns. Tulinin kokous 70-luvun alussa, josta Saksan mallin mukaiset intensiiviyhiteisöt levisivät Itävaltaan. Mach-kadun kokeilussa papit yrityivät opettaa maallikolle seurakuntaelämään osallistumista, intensiiviyhiteisöissä maalikot halusivat ihan itse vaikuttaa uskonelämäänsä. Kolmantena tekijänä ovat Helmut Rohnerin alias *Isä Theodorin* tapaiset henkilöt, jotka ovat olleet yhteydessä Latinalaisen Amerikan perusyhteisöihin. Hän osaa kytkeä paikalliset liikkeet kansainvälisiin mittakaavoihin.

Schwechatin kokoukseen osallistui ihmisiä Itävallan lisäksi Saksasta, Sveitsistä ja Unkarista. Yhteensä virallisista osaanottajista oli 202, mutta joissakin kokoontumisissa oli mukana epävirallista paikallista väkeä. Naissa tilaisuuksissa oli enimmillään noin 300 henkeä. Foorumin ohjelma oli yksinkertainen. Ensimmäisenä iltana neljä itävaltalaisista perusyhteisöä esittelivät itsensä kevyen ohjelman muodossa. Toisena iltana professori *Rolf Zeffass* esitelmöi perusyhteisöstä Vanhan Testamentin symboliikan valossa. Kolmantena iltana vietettiin juhlaa. Paivät kuluiivat ryhmätöiden merkeissä. Sunnuntaina kokouksen piti päättyä yhteiseen jumalanpalvelukseen ja lounaaseen, mutta kardinaali *Schönborn* Wienistä ilmoitti yllättäen vieralevansa foorumissa iltapäivällä ja päätteli, että hän istuttaisi yhdessä *Helmut Blaschken* kanssa puun seurakuntakeskuksen pihalle.

Foorumissa ei tehty merkittäviä teologisia päätöksiä, ei edes linjanvetoja, eikä niihin pyrittykään. Ryhmässä ei ihmisten ongelma-alueet uskon ja seurakunnan täholla olivat niin erilaisia, että yhteiset päätökset tai asioiden tärkeysjärjestykseen pano oli mahdotonta.

Tämä ei kuitenkaan merkinnyt riitoja tai edes erimielisyyksiä suurissa linjoissa. Esimerkiksi naispappeuden kannatus oli melko yksimielistä. Kuitenkin radikaalimmat ongelmat - feministiteologia, sukupuolivahemmistöt... - jäivät marginaliin. Naispappeutta, selibaatin purkuja, ehkäisyä tms. ei koettu edes radikaaleiksi aiheksi. Ekumenia oli niin normaali ilmiö, etteivät ihmiset edes tienneet, olisko perusyhteisöissä nykyään evankelisia; katalisen ja evankelisen kirkon välillä ei tehty suurtakaan eroa, eikä kenenkään mieleen juolahtanut kysyä jostakin kirkkokunnan perää. Uskonasiat olivat dogmatikkia tärkeämpää. Maallistuminen, nuorten suhde kirkkoon ja uususkontojen uhka olivat ihmisiä huolestuttavia teemoja. Omassa piirissään he elivät jo todaksi katolista kirkkoa, jota ei vielä virallisesti ole, eikä kirkon murros tuntunut kosketavan heitä. Omasta kirkkosuhteeseensa he olivat kuitenkin kasvaneet 20-30 vuotta, eivätkä asiat, joita he toteuttivat olleet heille uusia tai omituisia. Ne olivat ainoastaan oikeita.

Perusyhteisöjen ja virallisen kirkon törmäys näkyi kuitenkin muutamassa kohdassa. Ensinnäkin saksalainen peruskoulun opettaja *Katja Bösinger* kertoi ryhmässä siitä, kunkaa mahdotonta on toteuttaa perusyhteisöajatuksia paikkakunnalla, jossa perusyhteisöjä ei ole. Hän oli tutustunut yhteisöihin Schwechatissa, missä hänen miehensä oli suorittanut pastoraaliassistentin harjoittelun, mutta kotonan Saksassa olivat kaikki kokeilut tyyssäneet alkunaansa. Toiseksi professori *Zerfass* esitelmä aibeutti osallistujissa suurta levottomuutta. Professori puhui siitä, kuinka nykykirkko on niin tuuliajolla ja vieraantunut kansasta, ettei keskivertoseurakuntalaisten jaksa edes reagoida siihen. Silloin on pienien uskonydinjoukon lähettävä maapakoon äitiikirkosta ja luotettava Jumalan johdatukseen. Oikeastaan perusyhteisöt ovat jo lähteneet omalle erämäavaellukselleen pelastakseen elävän uskon. Foorumilaiset eivät kuitenkaan tunneet diaspora- tai eksili-ajatuksia omikseen; he halusivat toimia tavallisessa katolisessa kirkossa, mieluiten omassa paikallisseurakunnassaan.

Kolmannen konfliktin muodostti kardinalli Schönbornin yllätysvierailu. Kansa halusi kapinoida kardinalin edustamaa turhankaista instituutiota vastaan. Toisaalta sitä imarteli virallisen kirkon huomio. Varsinkin itävaltalaiset tapaus jakoi kahteen leiriin. He olivat pettyneet Salzburgin keväiseen muka-dialogiin, mutta tiesivät kuitenkin, että piispaan mukanaan tuoma julkisuus olisi tarkeää perusyhteisölle. Kardinali itsekin oli hämmennyt. Virallisesti hän ei voinut vierailla tilaisuudessa, koska paavi ei ole tunnustanut perusyhteisöjen olemassaoloa. Epävirallisesti hän halusi kuitenkin noteerata tapauksen ja osoittaa näin valittavansa Itävallan kirkosta, joka on kärsinyt toisuvista skandaaleista ja riitaisuuksista.

Foorumin luonteen mukaisesti kiusallisen vierailun pelasti "vauvadiplomatia". Yksiuotias neitokainen hurmasi piispaan ja syliin päästyään ryösti tämän päälinneen itselleen. Virallisuus karisti lopullisesti ja näkipä joku merkkejä tulevasta naispappeudesta. Ekumeeninen tilanne ainakin oli; neiti kun sattui olemaan luterilainen.

Surullista Schwechatin foorumissa oli se, ettei teorialle tai edes minkäänlaissille suuntaivoille ollut sijaa. Vaihtoehdotapitkaan eivät halua muistella menneitä tai listata faktuja. Niistä kyseleminen aiheuttaa vain muminaa epäolennaisuuksista. Nyt on uskon ja toiminnan aika, pohtiminen tuntuu saavan kaiken turhan konkreettiseksi ja määritellyksi. Vatikaanin on tällöin helppo jatata ilmiö huomiointiin. Vaikka tämänkalainen liike kattaisi koko Keski-Euroopan, olisi paavin nakökulmasta kyse vain paikallisesta ongelmasta, jolla ei ole merkitystä kokonaiskirkon kannalta.

Sanoinkuvaamatonta oli kuitenkin osallistujien valmias osallistua kirkon elämään ja kypsyy ajatella omilla aivoillaan. Tätä joukkoa ei enää palautettaisi minkäänlaiseen ruotuumiin; päävästoin nämä ihmiset vievät luontevasti vaihtoehdoista sanomaa eteenpäin. Yleinen pappeus ja osallistumisen oikeutus ovat perusyhteisöjen aktivisteille itsestäänselvia, toteuttavia käsittävät. Foorumin osallistujien keski-ikä oli 40-60 vuotta. Messussa crimplenemekkoiset tätöset istuivat pappien vieressä alttarin takana ja viisikymppinen insinöörimies sanoi parasta kirkossa olevan sen, että seurakunta kokoontuu ennen yhteisiä juhlia silittämään pöytäliinoja kirkon keittiöön. Konservatiivinen Itävalta on siis monenlaisten muutosten kourissa!

Foorumin puheissa korostui henkilökohdainen usko, Jumalan johdatus, armo ja uskon salattu olemus. Joskus täytyi niinpistää itsään ja muistuttaa, että kyseessä oli katolinen kokous. Katolinen kansanuskonto kuitenkin ottanut Lutherin painotukset omikseen. Otto Hermann Peschin mukaan Lutherin opit olisivatkin avain katolisen kirkon nykymurroksen. Uskon sen, niin kuin senkin, että

evankelisella kirkolla olisi opittavaa katolisen kirkon herätyksestä. Kannatan ehdoittomasti virallista neuvoottelu-ekumeniaa ja näen sen hyvin tarpeelliseksi. Itävallassa tunsin kuitenkin, kuinka tärkeää olisi jakaa informaatiota, kokemuksia ja uskoa ruohonjuuritasolla yli kirkkokuntien. Herra antakoon meille siihen nöyryytä ja avoimuutta!

Kirkollisia yhteysjärjestöjä yli rajojen

Maunu Sinnemäki

Sodan jälkeen olivat ensimmäiset vuodet vihan ja jännityksen lähteisiä monilla muidan lähialueillammekin. Tanska ja Norja olivat kokeneet pitkän saksalais-miehityksen. Suomi oli eräässä vaiheessa taitellut näiden maiden vihollisen Saksan rinnalla, tosin aivan omaa sotaansa vain Neuvostoliitto vastaan, mutta sitä eivät kaikki norjalaiset ja tanskalaiset ymmärtäneet. Baltian maat olivat olleet Saksan ja sitten Neuvostoliiton miehittämät ja lopulta siihin liitettyt. Suomella oli omat pelkonsa idän suhteissa. Ja suuri Saksa oli pommitettu lähes maan tasalle, miehitetty ja lopulta jaettu kahteen periaatteeseen toisilleen vihamieliseen valtioon, joita jokapäiväisessä puheessa kutsuttiin Itä- ja Länsi-Saksaksi. Vain Ruotsi sinä välissä oli saanut elää pääasiassa rauhassa ja myös hyötyä taloudellisesti muiden kustannuksella, joskin se myös osoitti suurta avuliaisuutta sekä Suomelle että muille Pohjoismaille.

Kaikki nämä maat Neuvostoliitto ja Liettuua lukuunottamatta olivat kirkollisesti katsoen enemmistöltään luterilaisia. Mutta sota katkoi suuresta määrin myös kirk-

kojen suhteita, osin valtioiden pakottamina, osin myös kansojen keskinäisen epäluulon ja vihankin seurausena.

Ajatus siltojen rakentamisesta syntyi Norjassa Vuonna 1949, siis nelisen vuotta sodan päättymisen jälkeen, muutamat norjalaiset kirkon ulkomaanavussa toimineet papit havaittivat, että olisi pyrittävä rakentamaan uudelleen kirkollisia yhteysjärjestöjä Saksaa. Tähän toimintaan he halusivat mukaan myös Pohjoismaat. Erilaisista neuvoittelijien jälkeen perustettiin Koopenhaminassa marraskuussa 1949 Saksalais-pohjoismainen kirkkokonventti, joka siis täyttää nyt 50 vuotta. Yksi perustavista jäsenistä, tanskalainen teologian tohtori Johannes Langhoff elää vielä. Hän on juuri julkaissut toistasataa sivua käsittelevän kirkkokonventin historian "Brückenbau und Gemeinschaft" (Silanrakentamista ja yhteyttä). Se on paikoin kuin jännitysromaani.

Molempien Saksan valtakuntien lisäksi alusta asti olivat mukana Norja, Tanska ja Ruotsi, Suomi ainakin käytännössä vasta 1958, jolloin silloinen professori, myöhemmin Helsingin piispa Aimo

T.Nikolainen tuli konventin johtoryhmän jäseneksi. Muita suomalaisista johtoryhmissä ovat olleet mm. pääsihteeri Maunu Sinnemäki ja piispa Matti Sihvonen. Nykyisin sinä toimin arkkipiispaan kanslasihteeri Tapani Rantala.

Itä-Saksan yhteysjärjestöjen vaiketus

Länsi-Saksa pääsi nopeasti taloudellisesti jaloilleen ja sen yhteydet koko läntiseen maailmaan muodostuivat normaleiksi. Sen sijaan Itä-Saksa, Deutsche Demokratische Republik eli lyhennettynä DDR, joutui sosialististen maiden leiriin ja Moskovan kireään johtoon. Kirkkojen osalta tämä merkitsi jatkuvaan painostusta, eristämistä muiden maiden ja aivan erityisesti Länsi-Saksan kirkosta, ateistista kasvatusta koulussa ja esim. pakollisen 'nuorisovihkimyksen' ottamista konfirmaation vastapainoksi. Virallisesti vallitti si uskonnontorpaus, mutta todellisuus oli toisenlainen.

Itä-Saksan uskontoministeriö, joka käytännössä tarkoitti uskonnontorpausministeriötä, oli vastahakoinen myöntymään maan luterilaisten kirkkojen osallistumiseen sellaiseen yli rajojen kulkevaan toimintaan kuin mitä kirkkokonventti merkitsi. Maan julkisuuskuva ei kuitenkaan sietänyt kokonaan yhteysjärjestöjä, vaikka esim. länsisaksalaisia ei yleensä päästetty itäpuolella pidettyihin kirkkuihin eikä itäjaksoisista Länsi-Saksasta pidettyihin. Kun kokous oli jossakin Pohjoismaassa, aina muutama, 4-6 itäjaksoista sai matkustusluvan. Esim. konventin johtoryhmä kokoontui vuosikausien ajan siten, että yhden päävänä pohjoismaiset edustajat olivat koolla Länsi-Berliinissä länsisaksalaisen kanssa ja toiseen päävänä Itä-Berliinissä itäjaksoisien kanssa. Kuljettiin kuuluisan Checkpoint Charlien kautta ja jouduttiin tarkkaan pääsi ja tullisyymiin. Minäkin olen viettänyt

monta maamme itsenäisyyspäivää Berlinissä, koska nämä kokoukset olivat aina siinä aikana.

Yhteysjärjestöjen merkitys Itä-Saksan kristityille

Konventin pääasiallinen toimintamuoto olivat 4-5 päivää kestäneet kokoukset, joihin tuli seurakuntien papistoja, muita työntekijöitä ja luottamushenkilöitä sekä muuta aktiivista seurakuntaväkeä. Ehdottomasti tärkeimpänä näistä olivat kokoukset DDR:ssä, koska sinne pääsi itäjaksoisista useita kymmeniä tuosisin kuin muualla pidettyihin. Niissä oli aina mukana 5-6 henkeä kustakin Pohjoismaasta (Irlanti ei ollut mukana koko aikana) ja vain harvoin joku yksittäinen Länsi-Saksan edustaja, joka ei kuitenkaan saanut esiintyä puhujana. Kokouksia on tähän mennessä pidetty noin 70.

Kokousten sisältö muodostui tavallisesti neljästä aineksesta. Kunakin päivänä oli raamattutunti, yleensä yksi esitelmä, runsas hartausohjelma sekä ennen muuta paljon aikaa ryhmäkeskusteluihin. Nämä viimeksi mainitut olivat keskinäisen tutustumisen ja ystävystymisen kannalta tärkeimmät, ja niiden puiteissa syntyi suhteellisen paljon vuosikausia kestaneitä ystävyysseitteitä. Juuri tämä oli Itä-Saksan kristityille erityisen tärkeää, kokea olevansa osa maailmanlaajaa kristikuntaa, jonka puiteissa heitä ei ole unohtettu eikä jätetty yksin.

Kokousten aiheet pyrkivät seuraamaan aikaa sillä tavoin, että kirkossa juuri silloin ajankohtaiset kysymykset otettiin yleisaiheiksi sekä raamatuntukisteluiissa että esitelmissä. Yhteiskunnallisia aiheita ei vuosina 1949-1989 voitu ainakaan idässä juuri käsitellä.

Muutos vuonna 1989

Neuvostoliiton romahdukseen liittyi Berliinin muurin kaatuminen ja Saksojen molempien osien yhdistyminen. Konventti vapautui niistä ahtaista rajoista, joissa sen oli ollut toimittava. Entiset itäsalaiset saattavat nyt matkustaa vapaasti entiselle lansipuolelle ja mihin tahansa. Käsiteltävät aiheet ovat vapaasti valittavissa. Enää ei järjestelijöiden Berliinissä tarvitse pelätä syytöksää valtionvastaisesta toiminnasta eikä mahdollista vangitsemista, kuten monasti oli ainakin joillakin uhan alaisena.

Konventti on kuitenkin osoittanut tarpeellisuutensa myös jatkossa. Ensinnäkin entinen Saksojen välinen raja on jollakin lailla, jos ei pysyvästi niin ainakin pitkiksi ajoiksi, erottanut eri sektoreilla toimineet ihmiset ja myös kirkot. Tarvitaan edelleen yhteen sulattamista ja keskinaisen yhteyden vahvistamista. Toiseksi mukaan on nyt voitu ottaa eräitä muita eristyksessä tai vainottuina eläneitä kirkkoja: Baltian luterilaiset, Inkerin kirkko ja Venäjän saksankielinen kirkko, vieläpä Puolan luterilaiset. Nyt heidän vahvistamisen sa ja yhteyksien tarjoaminen heille muun lähialueiden kristikunnan kanssa on hyvin tärkeää. Ja kummallista kyllä, myös Pohjoismaisten luterilaisten yhteyksien vahvistaminen on koko ajan ollut ja on yhä tarpeen, vaikkei siitä olekaan paljon puhuttu.

50-vuotisjuhlallisuudet Suomessa

Syyskuun alussa oli konventin normaalina neljän päivän kokous Nilsian Aholansaaressa, Paavo Ruotsalaisen asuinpaikalla, minne Herättäjä-Yhdistys on rakentanut suurehkon leiri- ja työkeskuksen. Konventti kokoontui siellä myös vuonna 1991. Tällä kerralla oli aiheksi valittu erityisesti vuotta 2000 silmällä pitäen, mut-

ta muutoinkin ilmeisesti protestanttisakin kirkkoissa lisääntynyt pyhiinvaellus. Aiheesta piispa Wille Riekkinen piti yhden ja tämän kirjoittaja kaksi raamattutuntia, ja norjalaisen, tanskalaisten ja saksalaisen esitelmöitsijän aiheet koskivat ensi sijassa kokemuksia nykyisestä pyhiinvaellusharrastuksesta en maissa. Esimerkiksi Norjassa Trondheimissa on päätoimininen pyhiinvaelluspappi, joka ottaa vastaan vanhaan tuhatvuotiseen Norjan kirkon alkukehoon saapuvat pyhiinvaeltajat.

Kokoontuneet 55 osanottajaa tekivät myös yhden iltapäivän kestäänne 'pyhiinvaelluksen', osa soutamalla Nilsian kirkolle tai sieltä takaisin Aholansareen, osa nousemalla polkuja pitkin kävelien korkealle Pisan vuorelle, missä on Täyssän rauhan rajamerkit vuodelta 1595.

Mielenkiitoiset tilanneeselostukset saatin Ruotsista, Inkerin kirkosta, Virossa ja Latviasta. Tavan mukaan paljon aikaa oli annettu keskusteluille pienissä ryhmissä.

Viikonloppuna 11.-12.9. pidettiin Kuopiossa konventin 50-vuotisjuhlaseminaari, johon osallistui Aholansaren kokousväen lisäksi kirkkojen johtohenkilötä, mm. arkkipiispa Jukka Paarma, sekä konventin entisiä johtohenkilöitä Johannes Langhoffista alkaen. Seminaarin esitelmissä käsiteltiin konventin merkitystä, ja paneelikeskustelussa paneuduttiin sen tulevaisuuteen. Kuopion tuomiokirkossa juhla- jumalanpalveluksessa saarnasi saksalainen piispa Karl Ludwig Kohlwage, joka palveli myös ehtoollisenjaossa yhdessä mm. piispaa Riekkisen kanssa.

Konventin entisille johtohenkilöille oli lisäksi järjestetty vuorokauden verran lisäohjelmaa lähiin Kuopioon ja sen kirkkoihin sekä ortodoksiseen kirkkomuseoon tutustumisen merkeissä. Koko viikon kestämättä kokouksia ja juhlia johti

konventin nykyinen presidentti, norjalainen teologian tohtori Björn Sandvik. Vanhin naisosanottaja, joka on iältään 77 vuotta, sanoi jähhyväisiksi, että tavataan sitten 60-vuotisjuhlassa.

Kirjoittaja oli Suomen luterilaisen kirkon edustajana konventin johtoryhmässä vuosina 1969-1985.

The Anglican Presence in Finland

Rupert Moreton, Anglican Chaplain, Helsinki

History

Anglicans have long maintained that we are both reformed and catholic. The Church of England does not trace its origins to the marital problems of Henry VIII, but to the arrival of St Augustine in England in the sixth century. (The Church of Ireland can claim to be older, St Patrick having arrived in Ireland in the fifth century. Irish churchpeople – and I am proud to count myself as such – are fond of reminding their English brothers and sisters that Armagh is a more ancient See than Canterbury.) On this basis, one might reasonably suggest that the first Anglican to come to Finland was Saint Henry in the twelfth century. Thankfully, Anglicans meet a more friendly reception in Finland these days!

The Anglican Chaplaincy is of more recent origin – although perhaps less recent than might be supposed. Occasional services appear to have been taking place in 1917, when a gift of 30 000 marks is recorded as having been made by Mrs Alice Borgström, 'the interest on which amount ... was for ... meeting expenses

in connexion with the holding of English Church services at Helsingfors.' Continuous Anglican worship has been held in Finland since 1921. In those early years, most of the worshippers were refugees from St Petersburg. The Chaplain in St Petersburg had been forced to leave in the wake of the Revolution, and Helsinki was where he and a number of his congregation ended up. They brought with them a magnificent Russian crucifix and candle-sticks, items which the chaplaincy must surely one day return to the newly-established congregation in St Petersburg. At first, the congregation worshipped in people's homes, and the worship was frequently led by the laity, as more often than not no priest was available. Eventually, the chaplaincy acquired a flat in the city centre, where worship was conducted until the late sixties, when the congregation moved to the cathedral chapel. It was here that the chaplaincy acquired its dedication. We have become the chaplaincy of St Nicholas, not at least initially through any particular devotion to St Nicholas of Myra, but because of our association with what was still at that

time known as the Nikolai Church in honour of the Tsar. There the congregation remained until the beginning of last year, when the courageous decision to move from the chapel – which seats 70 – to Mikael Agricola kirkko – which can seat 1300 – was taken.

At one time, the chaplaincy's 'parish' included Moscow and Ulan Bator. It is said that there was a chaplain who once had his eye on Beijing. Fortunately, the chaplaincy's area is now confined to Finland and Estonia; and the latter is due to become a separate congregation of the Diocese in Europe next year.

The Present

Until recently, most of our members were long-term expatriate Britons, many of them married to Finns. As more foreigners of every nationality make their way to Finland, we find that we are increasingly multinational, and that our members are increasingly likely to be in Finland for relatively short periods. We have an electoral roll of about one hundred and twenty people, probably half of whom are actually Anglican. This may seem strange to Lutheran ears, but all that is required to belong to an Anglican congregation is that a person be baptized with water in the name of the Trinity, and that he or she attend public worship regularly. So we are a diverse group of people, challenged both to embrace our diversity and to be unambiguously Anglican. As anyone who has encountered the breadth of modern Anglicanism will realize, the latter presents the greater challenge.

Our average Sunday attendance is about sixty-five. All age-groups are represented. The service on Sundays is a Sung Eucharist; recently, we have returned to

the chapel at the cathedral on weekday mornings to say the office of Morning Prayer.

The chaplaincy assists in the provision of English-language worship in Tampere, where an Anglican Eucharist is offered every Sunday: three Sundays a month, the celebrant is a local Lutheran priest; I celebrate there once a month. In Turku, there is now English-language worship every Sunday, and I shall be helping there regularly in the future. There are any number of places in Finland where at least an occasional Anglican Eucharist might be offered. I go to Kuopio three times a year; I have been to Rovaniemi once. There is huge scope for further development, but the chaplaincy has the services of a single full-time priest, whose responsibilities are not merely pastoral, spiritual and liturgical, but also administrative and secretarial.

The chaplaincy is a congregation of the Diocese in Europe, an extra-provincial diocese of the Province of Canterbury. The bishop is based in London. It is not entirely disadvantageous for a priest to find him or herself fifteen hundred miles away from their bishop, but clergy in the diocese often feel isolated, and it can seem that diocesan office has little understanding of our particular situations. How could they? The diocese now works in forty-three jurisdictions, and includes all of the former Soviet Union, Turkey and Morocco. It is thus a great asset to the chaplaincy, and to me personally, that Porvoo ties us so closely into the life of the Finnish Church. Four Lutheran priests serve as honorary assistant chaplains, and offer invaluable support and expertise. As time goes on, we look less to London and more to the Diocese of Helsinki. Indeed, Bishop Eero Huovinen will be the president and preacher at our Sung Eucharist on Sun-

day 7th November, and will be welcomed as our bishop.

Porvoo

It is no exaggeration to say that the Porvoo Agreement has transformed the chaplaincy. Two thirds of our funding now comes from the Finnish Church. We use Agricolan kirkko free of charge, and are provided with an office in a church building in the city centre. The generosity we receive begs the question of us: what do we give in return?

We could easily take a minimalist approach to Porvoo. That's a temptation for us all, not only for the Anglican chaplaincy. We could claim the rights the Agreement accords us and then allow the dust to settle on it. We could pay lip service to the call to worship together. We could see our relationship in ecumenical terms, when in reality Anglicans and Nordic and Baltic Lutherans now inhabit the brave new world of post-ecumenism. However, what we strive to do is to take up the challenge of the *Common Statement*:

to share a common life in mission and service, to pray for and with one another, and to share resources;

to welcome one another's members to receive sacramental and other pastoral ministrations;

to welcome diaspora congregations into the life of the indigenous churches, to their mutual enrichment.

(*Porvoo Common Statement*, V A para 58, a (I), (ii), (iv).

'To share a common life in mission and service' implies rather more than that we occasionally share in worship and recognise each other's sacraments. We

shared in worship before the Agreement was signed. If we truly share a common life in mission and service, then we are surely committed to living out the reality of the unity our shared worship demands. Our charge as Porvoo churches is to speak to a secular world with one voice, for Christ's own prayer reminds us that the world will only believe when we are one. Yet Porvoo does not bid us to uniformity, a false unity which denies the diversity inherent in humanity. The phrase 'mutual enrichment' is significant here: Porvoo bids us learn from each other's traditions and insights. It demands that we be more Lutheran and more Anglican, so that we may be enriched. It demands that, so enriched, we embrace both our identities as Lutherans and Anglicans, but also a new identity: for all of us now belong to something called the 'Porvoo Communion', and are in the process of discovering what this means.

Such discovery is challenging but exciting. New models are now possible. The anticipated reception next year of the English-speaking congregation in Tallinn as a congregation of the Diocese in Europe will, it is hoped, break new ground for Porvoo. It is envisaged that the new Anglican priest-in-charge will be the Very Reverend Gustav Piir, Lutheran Dean of Tallinn. The congregation will have dual affiliation to the Evangelical Lutheran Church of Estonia and to the Anglican Diocese in Europe. It will, in fact, be a Porvoo Communion congregation. This model may one day be applied in Finland. There is every reason to hope that Anglican worship will be conducted regularly in English by Finnish Lutheran priests in many places, and that new congregations will be able to draw on the spiritual and material resources of both traditions as they address the question of their mission.

The Anglican chaplaincy simply has no *raison d'être* unless it seeks to be at the heart of the process of discovery in which Lutherans and Anglicans are now engaged. If we do not act as promoters of Porvoo; if we do not seek to offer the resource of our liturgy and spirituality to the Finnish Church; and if we do not strive to be ourselves enriched by the Finnish Christian tradition: we do not deserve to be here at all. So our task is a daunting one for such a small community: we are called to be the itch that reminds both Anglicans at home and Lutherans in Finland that the Porvoo process continues. Complacency about and

antipathy to Porvoo are common in both churches. Antipathy cannot ultimately be a problem, for denominational pride and prejudice cannot withstand a commitment to Christ's prayer for the unity of what is, after all, his Church. Complacency is more dangerous. It allows us to imagine that the Agreement was the end rather than the beginning. As it approaches its centenary, the Anglican Chaplaincy of St Nicholas, Helsinki must strive to be a proactive agent and servant of the Porvoo process. Our involvement in today's events should be seen in that light.

Päätöksiä

Julkisen sanan neuvoston vapauttava päätös henkilöön kohdistuvaa kielteistä leimaamista koskevassa asiassa

Kantelu 2759/SL/99
Kantelija Luukkanen Arto
Vastaaja Kotimaa
Ratkaisu tehty 16.06.1999

Kantelu

Kotimaa-lehti julkaisi 16.4.1999 keskustelua-sivulla mielipidekirjoituksen, jossa Mikkeliin hiippakunnan emerituspiispaan arvosteli kantelijan samassa lehdessä 1.4.1999 julkaistuja käsityksiä koskien Suomen ja Venäjän kirkkojen välisiä keskusteluja 1970-1989.

Kantelija on Venäjän historian dosentti, jonka mielestä kirjoitus on hääntä halventava ja alentava. Kantelijan mukaan kirjoittaja siteerasi väärin kantelijan kirjoitusta, nimittää kantelijan Ulkopoliittikka-lehdessä julkaisemaa artikkelia nollatutkimukseksi, syyttää kantelijan argumentteja päähänpintymiksi ja pitää kantelijan esintymistä uskomattoman kohokuiseksi ja lapsellisena panetteluna, joka heittää varjon harjoittajansa ja hänen tutkimustensa ylle.

Kantelija kertoo Kotimaan päätoimittajan todemeen emerituspiispaan saaman suuren palstatilan johtuvan ns. piispalisästä.

Lehden vastaus

Kotimaa-lehden päätoimittaja Jaakko Eleinus toteaa vastauksessaan, että kantelun kohteena oleva kirjoitus on osa laajempaa debattia, jonka kantelija aloitti TV1:n MOT-ohjelmassa. Kantelijan ohjelmassa esittämien kommenttien johdosta kirkkoneuvos Risto Cantell kirjoitti Kotimaan kaskusteluosastolle vastineen, jonka toimitus julkaisi lyhennetynä 25.3.1999. Kantelija vastasi tähän kirjoitukseen Kotimaa-lehdessä 1.4.1999. Kirjoitussa kantelija mm. kehottaa kirkkomme muutamia johtajia eroamaan. Kirjoitussa kantelija valitsi sen sävin ja tyylin, jolla hän tahtoi keskustelua käytävän.

Kelevi Toivainen otti kantaa kantelijan kirjoitukseen 16.4.1999. Tähän kirjoitukseen kantelija laati vastineen, joka julkaistiin 30.4.1999. Kantalu Toivaisen kirjoitukseen laajuudesta on aiheeton, koska kantelijan vastine on suunnilleen Toivaisen kirjoituksen pituinen. Lisäksi on otettava huomioon kantelijan aikaisemmin saama runsas palstatila Kotimaa-lehdessä sekä se, että kantelija on sannut vastata joka kerran ja tästä oikeutta myös run-

saasti käyttänyt sekä esiintynyt varsin karjekkaasti.

Kantelija ei esitä mitään lainausta, jossa Toivainen olisi siteerannut kantelijaa väärin. Toivaisen kirjoituksesta käy ilmi, ettei hän ole siteerannut kantelijaa ollenkaan. Toivainen ei viittaa ko. artikkeliin, eikä väitä sen olevan nollatutkimus, vaan sanoo ehollisesti, että jos kirjoittaja "uskoo vasta nyt paljastanceensa". Neuvoston viranomaisten taustavaikutuksen, niin siitä on oltu jo selvillä jo vuosikymmeniä. Kantelija on sitkeästi esittänyt jo vuosikausia käsitystään, jonka hän nyt sanoo saaneensa tutkiessaan "neuvostotarkistoja ja kommunistista kieleenkäytöä". Se etta kantelija toistuvasti väittää arvostelusta väittämättä samaa tahtomatta esittää lisätodisteita, on antanut Toivaiselle aiheen epäillä, että kantelijalla on tässä päähänpintymä, josta hän tahtoo pitää kiinni.

Ilmauksella "uskomattoman kohokuoren" Toivainen tarkoittanee kantelijan huomattavaa itsetuntoa. Nuoren papin lievästi sanoen kuistanalaisten olettamusten pohjalta esittämää erovaatimusta on pidettävä huomattavan itsetuntoisena. Toivaisella täytyy olla oikeus esittää käsityksensä kiistakumppanin julkisesta esintymisestä varsinkin, kun ottaa huomioon kantelijan esintymisen räkeyden. Ryhtyessään riittämättömin perustein huomiota herättävän kirvaasti hyökäämään arkkipiispaan kimppuun, kantelija on joutunut arvostelun kohteeksi, eikä Kotimaa-lehdellä ollut aihetta siitä käyty keskustelua esittää.

Väittäessään Toivaisen luonnehdintoja esintymisestään solvaukseksi, kantelija jätää huomiotta, että Toivainen on kaikeen aikaa perustellut väitteensä. Harkitsemattoman tuntuisella esintymisellään kantelija on Toivaisen mukaan antanut aiheen epällä tietojaan ja arvostelukyky-

aan. Kantelijan solvaukseksi väittämä toteamus onkin hänen omista kirjoituksistaan aihettuva johtopäätös. Toivainen ei ole kirjoitusten ulkopuolelta tuonut esille mitään kantelijaa koskevaa ja on kaiken aikaa tuonut esiin mihin hänen arvionsa perustuu.

Ratkaisu

Esiintyessään julkisesti tärkeässä asiassa väittäen kirkon johtajien syyllistyneen Suomen etujen vastaiseen toimintaan ja vaatien heitä eroamaan kantelijan on alistuttava siihen, että myös hänen esiintymistään ja sen perusteluja arvostellaan julkisesti. Kantelija oli itse esittänyt julkisessa keskustelussa poikkeuksellisen jyrkkiä mielipiteitä arkkipiispojen toiminnasta. Hänen täytyi tämän vuoksi olla varautunut näiden kannanottojen karkevänkin arvosteluun.

Lisäksi on otettava huomioon, että kantelija on saanut runsaasti palstatila vasinneissä. Myös hänen kantelun kohteena olevaan kirjoitukseen laatimansa vastine julkasti yhtä suurella painolla kuin vastineen aiheuttanut kirjoitus. Vastine oli neuvoston mielestä syntyneessä tilanteessa luontevin ja suositeltavin keino vastata esitettyyn arvosteluun.

Näillä perusteilla Julkisen sanan neuvosto katsoo, ettei Kotimaa ole rikkonut hyvästä journalistista tapaa.

Ekumeenisia koulutusmahdollisuuksia

Baijerin maakirkko

Baijerin maakirkko Saksassa järjestää ekumeenisen opintokurssin, jonka otsikko on

“....damit alle eins seien...

(Johannes 17,21)

Einheit vor uns!?”

Josefstadissa 22.-31.5.2000. Lisätietoja Juhani Forsbergiltä, p. 09-1802 290.

Strasbourgin ekumeenisen instituutin

kesäkurssi teemalla "Authoritative Teaching in Ecumenical Perspective" järjestetään Strasbourgissa 5.-12.7.2000. Lisätietoja Juhani Forsbergiltä, p. 09-1802 290.

Haettavana olevat stipendit

Kirkkon ulkoasiain osaston välittämät stipendit

Luterilaisen maailmanliiton stipendit

Luterilaisen maailmanliiton stipendit ovat jälleen haettavissa vuoden 2000 syyskuun 15 päivän mennessä.

LML:n stipendiohjelman painopiste on tällä hetkellä "kolmannen maailman" sekä entisen itä-Euroopan kirkkojen tukemisessa.

Teollistuneen maailman (Eurooppa, Pohjois-Amerikka) kirkkojen jäsenille stipendejä myönnetään vain erityisistä, tarkoin perustelluista syistä.

Suomalaisen stipendin hakijan mahdollisuudet stipendin saamiseen ovat parhaat silloin, kun suunniteltu opiskelu tähättää kulttuurien väliseen oppimiseen (Inter-cultural learning), eli opiskelu on tarkoitus suorittaa Afrikassa, Aasiassa tai Latinamerikassa. Stipendijakso voi vahdella 3-12 kuukautteenv.

Akateemisten, esim. teologisten, opiskelujen lisäksi ohjeman puitteissa tuetaan myös käytännöllisempää, ei-akateemista opiskelua. Etusijalle asetetaan ohjelmat, joiden painopisteena on joku seuraavista: Kehitys, Sosiaalinen ja taloudellinen

oikeudenmukaisuus, Ihmisoikeudet, Kristinusko ja muut uskonnot ja Kristinusko ja ideologiat.

Kirkkojen maailmanneuvosto

Bosseyn ekumeeninen instituutti

Bosseyn Ekumeenisessä Instituutissa Geneven lähellä järjestetään 49. "Graduate School of Ecumenical Studies" 1.9. - 17.12.2000. Teemana on "Core Course in Ecumenics".

Graduate School on tarkoitettu nuorille teologeille ja muille kiinnostuncille maallikolle. Edellytyksenä on suoritettu TK tai muu vastaava tutkinto ja kiinnostus ekumeenisten kysymysten opiskeluun ja halu valmentautua ekumeeniseen työhön.

Hakemukset on jätettävä ensi tilassa (virallinen deadline 31.12.1999):

Ecumenical Institute

Château de Bossey (Vaud)
CH-1298 Céligny, Switzerland
E-mail: Bossey@wcc-coe.org
www.wcc-coe.org/Bossey

Graduate Schoolin ohjelmaa ja rahoitusta, samoin kuin muita Bosseyssa järjestettäviä noin viikon mittaisia kursseja koskeviin tiedusteluihin vastaa: Kirkon ulkoasiain osasto/Teologiset asiat, osoite ja puhelinnumerot jäljempänä.

Stipendit Yhdysvaltoihin

Gettysburgin luterilaisessa teologisessa seminaarissa opiskelua varten on haettava stipendi lukuvuodeksi 2000-2001. Stipendin tarkoituksena on mm. edistää Pohjois-Amerikan luterilaisuuden ja kirkollisen elämän tuntemusta. Stipendi kattaa asumis- ja opiskelukustannukset. Sopii hyvin opintojen loppuvaiheessa olevalle opiskelijalle tai vastavalmistuneelle.

Stipendi ei kata matkoja. Hakuaike: viimeistään huhtikuun loppuun mennessä KUO/Teologisten asiat, kts. yhteystiedot alla.

Hakemus saa olla vapaamuotoinen, mutta siihen tulee sisältyä selvitys opinnoista, curriculum ja muutamien suosittelijoiden nimet.

Myös Chicagossa, Lutheran School of Theology at Chicago, on mahdollista harjoittaa jatko-opintoja kirkkomme stipendiaihdon puitteissa. Lisätietoa Reetta Leskiseltä, yht.tiedot alla.

Eurooppaan

Unkarin luterilaisen kirkon teologiseen akatemiaan

Venäjän ortodoksisen kirkon Pietarin hengelliseen akatemiaan

Edellytyksenä näiden stipendiien saamiselle on opiskelumaan kielen hallinta ja loppuvaiheessa olevat teologian opinnot. Stipendit sopivat myös vastavalmistuneille. Stipendiaaikaksi joko koko lukuvuosi tai 3–4 kk. Hakuaike puoli vuotta ennen aiottaa opintojen alkamista (= lukukauden alkua).

Baijerin maakirkko Saksassa myöntää kirkollemmiin vuosittain 8–10 stipendiä Erlangenin. Stipendi käsittää 1–5 kk opinnot Erlangenissa tai Münchenissä tai kuukauden kielikurssin Erlangenissa. Stipendi kattaa asumisen ja opinnot, mutta ei matkoja. Stipendi on tarkoitettu jatko-opintojen harjoittajille.

* * * *

Lähempää tietoa kaikista näistä stipendeistä ja hakuprosessista on saatavissa Kirkon ulkoasiain osastosta/Teologiset asiat, Satamakatu 11, PL 185, 00161 Helsinki, puh. 09-1802 353 (Reetta Leskinen) tai 09-1802 287 (Minna Väliaho).

Kirkon Ulkoasiain osaston kotisivu avattu

KUO:n kotisivun osoite on <http://www.evl.fi/kkh/kuo/>. Sivulta löytyy tiedot mm. avoimista työpaikoista ja haettavana olevista stipendeistä. Reitti kirkon kotisivun (www.evl.fi) kautta on www-palveluja.evl.fi kirkon ulkomaansuhteet ja ekumeeniset yhteydet.

RESEPTIO ??????????????????????

- reseptio on vastaanottamisprosessi
- se on kirkollisen ja teologisen tiedonkulun yksi väline
- ruohonjuuritason etsimistä
- palautteen saamista ja antamista
- vastaanottamista
- virallista tai epävirallista hyväksyntää
- teologisten tekijöiden ja dialogien vaikutusta
- siinä on eri tasuja, kirkollinen, seurakunnallinen, yksilöllinen
- vaikuttavia tekijöitä ovat myös ei-teologiset tekijät
- prosessi voi johtaa tuloksiin, vuorovaikutukseen
- prosessi voi johtaa kaiken loppumiseen
- kysymys on liikkeestä, joka etsii muotoaan
- Reseptio on myös Kirkon ulkoasiain osaston teologisten asiaain toimiston ja ekumeniikan arkiston yhteisiä kysymyksiä ja tiedotusta
- tämä lehti haluaa löytää kohderyhmäkseen teologisista kysymyksistä kiinnostuneet henkilöt, jotka haluavat tietää enemmän, mitä kirkollisella ja ekumeenisella saralla keskustellaan...

TILAUSLOMAKE:

HALUAN, ETTÄ MINULLE POSTITETAAN RESEPTIO-TIEDOTUSLEHTI:

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITETAAN OSOITTEELLA: RESEPTIO/ KIRKKOHALLITUksen
ULKOASIAIN OSASTO, PL 185, 00161 Helsinki

Hyvä opiskelijatilaaja! Mikäli osoitteesi vaihtuu tai haluat lopettaa Reseption tilauksen, pyydämme sinua ystäväällisesti ilmoittamaan: toimitosliiteeri Hilkka Ranki, Systemaattisen teologian laitos, Aleksanterinkatu 7 PL 33, 00014 Helsinki, yliopisto, p. 90- 191 23030